

Ungdomskultur i två svenskläroböcker från 1960-talet och
2000-talet

Sandra Laitala

Biämneshandling
i svenska språket
Institutionen för språk
Jyväskylä universitet
Sommar 2009

TIIVISTELMÄ
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Sandra Laitala	
Otsake: Ungdomskultur i två svenskläroböcker från 1960-talet och 2000-talet	
Aine: ruotsin kieli	Sivuainetutkielma
Vuosi 2009	Sivumäärä 60
<p>Tässä työssä tutkin nuorisokulttuurin muotoja kahdessa ruotsin oppikirjassa joista toinen on 1960-luvulta ja toinen 2000-luvun alusta. Tärkein tutkimuskysymykseni on: minkälaista on kirjoissa esiintyvä nuorisokulttuuri? Toinen tutkimuskysymykseni koskee alati muuttuvan nuorisokulttuurin esitystavan vaikutusta kirjojen käytettävyyteen tulevaisuudessa. Tutkin myös, onko kirjojen nuorisokulttuurissa merkittäviä eroja. Lisäksi esitän kysymyksen: vastaako kirjojen nuorisokulttuuri todellisuutta sen ajan nuorten elämässä? Opettajan pedagogiset opinnot suorittaneena mielenkiintoni kohdistuu opetukseen ja oppikirjoihin. Ruotsin oppikirjoja selatessani huomasin, että nuorisokulttuurin esitystapa niissä on melko yhtenäinen. Sisällön tulee olla mielenkiintoinen. Nuorisokulttuurilla on oppikirjoissa merkittävä rooli jota tulisi tutkia tarkemmin.</p> <p>Tutkimusmateriaaliksi valitsin oppikirjat <i>Klick 8-9</i> (2005) sekä <i>Lär dig svenska 2b</i> (1961). Niitä on käytetty tai käytetään peruskoulun luokilla 8. ja 9. Huomioitavaa on, että <i>Lär dig svenska 2b</i> sijoittuu peruskoulun syntymisen aikaan. Kirjoilla on perustellusti suuri ikäero, sillä koskeehan toinen tutkimuskysymykseni oppikirjojen käytettävyyttä tietyn ajan jälkeen. Metodini on sisällönanalyysi ja keskityn tekstikappaleiden sisältöön. Lajittelen nuorisokulttuurin muodot erilaisiin teemoihin. Apuna käytän taulukoita. Analyysivaiheessa pyrin vastaamaan kysymyksiini ja lopuksi vertailen kirjoja toisiinsa.</p> <p>Oppikirjojen sisältö nuorisokulttuurin suhteen on aikasidonnaista, vaikkakin <i>Klick 8-9</i> on edelleen käytössä useissa kouluissa. Nuorisokulttuurin muodot, esim. musiikki ja teknologia uudistuvat jatkuvasti. Tavoissa esittää nuorisokulttuuria on ymmärrettävästi suuria eroja kirjojen välillä. Kun <i>Klick 8-9</i> keskittyy nuorten elämään, hipaisee <i>Lär dig svenska 2b</i> nuorten kulttuuria vain pinnallisesti. Yleensä ottaen tuntuvat kirjoissa esitetyt nuorten ajanvietteet uskottavilta (esim. harrastukset). Todennäköisesti ne vastaavat melko hyvin myös aikansa elämää, mutta eivät välttämättä itse nuorison omaa kulttuuria. Nuorisokulttuurin esitystavassa on tiettyjä puutteita, esimerkiksi nuorten omat yhteisöt ja osakulttuurit (esimerkiksi tietynlaiseen pukeutumiseen perustuvat yhteisöt) puuttuvat melkein täysin. Nuorisokulttuuri on kuitenkin vaikeasti määriteltävä ja laaja käsite. Oppikirjojen laadinnassa tulisi kuunnella enemmän nuorten mielipiteitä, sillä ainoastaan siten kirjojen sisällöstä saadaan mielenkiintoisia ja totuudenmukaisia.</p>	
Avainsanat: nuorisokulttuuri, oppikirjat	
Kirjasto/Säilytyspaikka: Aallon kirjasto	
Muita tietoja:	

Innehåll

1 Inledning.....	3
2 Bakgrund.....	6
2.1 Grundskolereformen.....	6
2.2 Om undervisning av B1-svenska.....	8
2.3 Lärobokens roll i undervisningen.....	10
2.4 Läroböckernas roll i läroplanen.....	10
2.5 Ungdomskultur på 1960-och 2000-talet.....	13
2.6 Tidigare forskning.....	17
3 Syfte, material och metod.....	18
3.1 Syfte.....	18
3.2 Material.....	19
3.3 Metod.....	20
3.3.1 Innehållsanslysisens problematik.....	20
3.3.2 Bearbetning av data.....	21
4 Resultat.....	24
4.1 Ungdomskultur i Lär dig svenska 2b.....	24
4.1.1 Kapitel 1-10.....	25
4.1.2 Kapitel 11-20.....	28
4.1.3 Kapitel 21-30.....	32
4.1.4 Kapitel 31-40.....	33
4.1.5 Kapitel 41-50.....	37
4.1.6 Kapitel 51-59.....	38
4.2 Sammanfattning av Lär dig svenska 2b.....	40
4.3 Ungdomskultur i Klick 8-9.....	42
4.3.1 Kurs I: På gång.....	43
4.3.2 Kurs II: Häng med.....	45
4.3.3 Kurs III: Ung nu.....	47
4.3.4 Kurs IV: Välja väg.....	49
4.4 Sammanfattning av Klick 8-9.....	51
4.5 Jämförelse av böckernas innehåll.....	52
5 Avslutning.....	55
6 Litteratur.....	57

1 Inledning

I denna avhandling undersöker jag hur ungdomskultur presenteras i två olika svenskläroböcker, den första från 1960/70-talet och den andra från våra dagar, 2000-talet. Min viktigaste forskningsfråga är hurdan den ungdomskultur är som presenteras i de här två böckerna. Jag frågar också om svenskböckernas sätt att presentera ungdomskultur kan påverka deras användbarhet efter en viss tid. Är skillnaderna mellan böckerna avsevärda när det gäller beskrivning av ungdomskultur? Ännu en forskningsfråga på vilken jag strävar efter att få något slags svar är den följande: Motsvarar den ungdomskultur som presenteras i böckerna den tidens verklighet i ungdomskulturen?

Varför är detta ämne intressant och värt en undersökning? Jag genomförde pedagogiska studier samtidigt som Pro Gradu seminariet. Under våren undervisade jag i svenska språket. Jag hade tid att bläddra i några svenskläroböcker (gamla och nya) och jag lade märke till att de vanligen följer likartade teman när det gäller ungdomarnas liv. Om innehållet i läroboken inte känns meningsfullt för eleverna finns det stora risker att de inte känner någon motivation eller intresse för ämnet. För mig som framtida språklärare är det här eventuella problemet mycket relevant. Därför är det således viktigt att undersöka ungdomskultur i läroböckernas innehåll på ett mer analytiskt sätt.

Ännu en viktig orsak till undersökningens ämnesval är att undersökande av (svensk)läroböcker förtjänar mer intresse. Enligt Neuner (1994) refererad i Karjala (2003, 63) är forskning av läroböcker inte så omfattande trots dess väsentliga roll i undervisningen. Vanligen berör svenskläroboksundersökning mer specifika språkliga fenomen som uttal, prepositioner, ordförråd, övningar och ordföljden (se t.ex. Juntunen 1983, Leppinen 2001, Kylmälahti & Lipponen 2004). Själva ungdomskulturen har undersökts överraskande lite. Keski-Sikkilä

(2001) har däremot undersökt musik som en del av ungdomskultur och dess möjligheter i svenskundervisning. Å andra sidan, kultur generellt sett, t.ex. nordisk kultur i läroböckerna, har undersökts ganska mycket, se t.ex. Pussinen (2006).

Vidare intresse för ämnet fick jag när jag fick tillgång till en samling av svenskläroböcker från cirka 1950-talet till 2000-talet. Samlingen representerar i stora drag den allmänna utvecklingen av svenskläroböcker i Finland. Ur denna samling valde jag ut undersökningsmaterialet. Jag finner det motiverat att analysera böcker från olika decennier eftersom min andra forskningsfråga gäller i varje fall böckernas användbarhet efter en viss förfluten tid för ungdomskulturens del. Ungdomskulturen är ju en sak som förändras snabbt, såsom ungdomarnas mode och åsikter. Jag anser att två böcker räcker som material i den här undersökningen eftersom det är fråga om ett förhållandevis begränsat arbete (biämnesavhandling).

Min metod kommer att vara innehållsanalys som jag kommer att utföra så objektivt som möjligt. Ungdomskultur i sina olika former kommer att indelas i olika teman i form av listor. Den här jämförelsen med två böcker från olika decennier strävar inte efter att framställa några allmänna linjer för beskrivning av ungdomskultur i alla svenskläroböcker. Däremot koncentrerar jag mig på skillnaderna mellan just de här två böckerna och svarar på mina forskningsfrågor på basis av det som jag kommer att hitta under analysen.

I teoridelen av arbetet kommer jag att presentera det finska skolsystemets grundskolereform från 1960-talet, undervisningen av svenska som det andra inhemska språket i Finland, lärobokens roll i undervisningen och i läroplanen, ungdomskultur på 1960-talet och 2000-talet samt tidigare forskning om ungdomskultur i läroböcker. I kapitlet *Tidigare forskning* kommer jag vidare att

översiktligt gå igenom Korpela (2007) som fungerar som en bra källa till undersökningen. I metoddelen tar jag fram innehållsanalysens problematik samt presenterar närmare den valda metoden innan jag påbörjar själva analysen.

2 Bakgrund

I det här kapitlet presenterar jag den viktigaste teoretiska bakgrunden för undersökningen. Jag inleder med att redogöra för det finska skolsystemets reform från 1960-talet. Vår första svensklärobok är från 1960-talet då förändringen var på gång. Reformen påverkade lärokursernas innehåll och på det sättet också läroböckernas innehåll från och med 1960-talet. Sedan redogör jag för undervisning av svenska som det andra inhemska språket i Finland. Framför allt granskar jag vad utbildningsstyrelsens *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen* (2004) har att säga om ämnet (jag använder hädanefter förkortningen GLGU, se källförteckning). Sedan tar jag en titt på lärobokens roll i undervisningen samt på läroplanens krav angående läroböcker. Därefter kommer jag att definiera *ungdomskultur*. Jag diskuterar närmare ungdomskulturen på 1960 och 2000-talen.

2.1 Grundskolereformen

År 1963 inleddes en principiell diskussion om en reform i skolsystemet, i Finlands riksdag.. Det hade funnits en livlig diskussion om saken även tidigare men det var först efter det andra världskriget som stora praktiska förändringar påbörjades. (Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 13.) Efter kriget inträffade det genomgripande förändringar i det finländska samhället såsom den snabba industrialiseringen, en grundlig reform av näringsstrukturen samt förändringar i den allmänna ekonomin till det bättre. De här sakerna påverkade föräldrarnas vilja att bekosta sina barns utbildning eftersom läroverket ofta betydde bättre möjligheter i livet. Dåförtiden fanns det ett system av parallella skolor. (Ibid., 13-14.) Ännu på sextiotalet fanns det indelning i medborgarskolan och läroverket (Itälä 1997, 12).

År 1956-1959 arbetade en skolprogramkommitté med behovet att förnya skolsystemet. Det ansågs att den nya grundskolan borde bestå av ett bestämt antal år och att den borde vara enhetlig och gratis för alla. En annan viktig grund för reformen var behovet att få ny och utbildad arbetskraft. Det fanns emellertid motstånd i själva kommittén och förändringen skedde inte under en natt. På riksdagens möte år 1963 krävdes social och regional jämlikhet i utbildningen för alla. Det parallella systemet kändes nu orättvist eftersom det inte erbjöd likvärdiga möjligheter åt alla barn. Möjligheten att studera berodde kraftigt på var man bodde och på föräldrarnas ekonomiska ställning. (Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 13-14, 17-18.) Virolainen (citerad i Rutonen 1997, 8) konstaterar att den nioåriga grundskolan var nödvändig i synnerhet på landsbygden på grund av det faktum att läroverk vanligen låg i städer. Därtill fanns en terminsavgift i läroverken (Tikkanen 1997, 13).

Slutligen fattades det den 22.11.1963 ett beslut om grundskolereformens politiska syfte i riksdagen. Den verkliga övergången till grundskolan förverkligades gradvis åren 1972-1977 (se Aho 2000, 18; Numminen 2000, 36.) Enligt Laaksola (1997, 3) började byggandet av grundskolan officiellt redan i början av 1960-talet efter stora förberedelser. Laaksola konstaterar att man år 1968 accepterade en ramlag för grundskolan men att den av ekonomiska skäl trädde i kraft först efter ett par år.

Laaksola (ibid.) listar de viktigaste förändringarna som reformen förde med sig. Jag har här valt ut dem som jag anser är de allra väsentligaste:

1. Den lärokursen som tidigare endast hörde till mellanskolan undervisades nu för alla.
2. Den nya grundskolan var gratis för alla och
3. Det fanns nu inget inträdesprov

Enligt Rutonen (1997, 6) daterar diskussionen om tvångssvenska sig från den här perioden. Det var nämligen då man införde det andra inhemska språket, svenskan, som obligatoriskt språk. Enligt Itälä (i Tikkanen 1997, 12) var hela reformen i första hand pedagogisk snarare än administrativ förnyelse och som ett allmänt resultat blev nationens möjligheter att utbilda sig betydligt bättre. Man kan också påstå att läromaterialets karaktär förändrades när man övergick till grundskolesystemet. I det gamla läroverket använde man en lärobok under många år och i den ingick nästan allt som man skulle behöva veta om kunskapsområdet i fråga. I grundskolan för sin del använder eleven en bok som består av två sidors uppslag. Nuförtiden bestämmer den här strukturen i hög grad rytmen för studerandet samt sättet att studera. (Renwall 1993, 16-17.)

2.2 Om undervisning av B1-svenska

Den nuförtida svenskundervisningen karakteriseras av tal om den så kallade tvångssvenskan och dess ställning. Svenskan har varit det andra inhemska (obligatoriska) språket för finskspråkiga från och med grundskolereformen. På 2000-talet är många av den åsikten att svenskan som skolämne inte borde vara obligatoriskt. I studentexamen är svenskan som det andra inhemska språket inte längre ett obligatoriskt ämne men var och en finskspråkig elev ska studera språket tills studentexamen (se t.ex. Studentexamensnämndens webbsida: <http://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/foreskrifterna/ainekohtaiset/20050322140356.html>).

B1-svenskan betyder ett språk som man börjar läsa i årskurs sju (på högstadiet) (se till exempel GLGU, kapitel 7.4). Det är det andra inhemska språket för finskspråkiga. I Finland börjar man i de allra flesta fall med svenskan på högstadiet, även om det i viss mån är möjligt att börja redan på tredje eller femte klass (som så kallat A1- respektive A2-språk). Mitt material är dessutom avsett

för elever som inleder sina studier på högstadiet. I praktiken undersöker jag här hur GLGU (*Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen*) definierar undervisning av B1-svenska och dess väsentligaste mål och innehåll.

I GLGU (2004, kapitel 7.4) förklaras grunderna för undervisningen av svenska som det andra inhemska språket. När det gäller B1-svenska på högstadiet och dess målsättningar, framhäver handboken mycket den muntliga interaktionens roll i undervisningen. Man understryker också kunskaper i att lära sig studera och tillägna sig ett språk samt den interkulturella förmågan. Målet är att eleven kan kommunicera på svenska i de mest allmänna och alldagliga situationerna. Eleven borde kunna förstå olika korta och enkla texter och muntliga meddelanden som har att göra med vardagen, med hjälp av kontexten. Man skall också kunna skriva korta och enkla meddelanden.

Vad gäller kultur, skall man lära känna och förstå finlandssvensk, svensk och nordisk kultur och vara kapabel att uttrycka sig korrekt i en svenskspråkig miljö. De viktigaste temana i undervisningen enligt grunderna är närmiljön såsom hemmet och familjen samt teman som att bo på landet eller i en stad, vardagliga saker och aktiviteter, kompisar, hobbyer, fritid, resande, skola, skolkamrater och lärare, att göra uppköp och att använda offentliga tjänster samt baskunskaper om nordisk kultur och om de nordiska länderna. (GLGU 2004, 7.4.)

Kort sagt anser jag att de språkliga kunskaper som krävs av eleverna på högstadiet ligger på en elementär nivå och syftar till kompetensen att klara sig i alldagliga situationer med svenska språket.

2.3 Lärobokens roll i undervisningen

Lärobokens ställning i formell undervisning och inläring är fortfarande stabil och nuförtiden kan läroboken ses som lärarens egen läroplan som har ersatt den officiella läroplanen (Korkeakoski 1990 refererad i Mikkilä & Olkinuora 1995, 83-84, 103). Korkeakoski påpekar samtidigt att den nutida läroboken ofta omfattar arbetsboken, lärarens handbok, målen, innehållet, instruktioner, bakgrundsmaterial för läraren, läromaterialet samt värderingsmaterial för inlärningsresultat. Därtill innehåller den ”nya” läroboken möjligen också färdiga prov.

Hannus, intervjuad i Mikkanen (1998, 17), konstaterar i sin tur att läroböckerna har så en viktig roll i elevernas liv att om de underlättar inläringen, så underlättar de samtidigt ungdomarnas liv. Den viktigaste frågan enligt honom är materialets lämplighet för ungdomarna.

Oberoende av lärobokens form och innehåll, kan dess stora roll i skolundervisning knappast förnekas. En fråga som däremot kan ställas är: Känns böckernas innehåll intressant eller relevant för eleverna, som är den huvudsakliga brukargruppen?

2.4 Läroböckernas roll i läroplanen

Tidigare kontrollerade utbildningsstyrelsen alla läroböckerna innan de accepterades för användning. År 1992 avslutade man den här praxisen på grund av allmänna förändringar i skoladministrationen (Rinne 1993, 12-13). Nuförtiden sätter *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen* mer allmänna linjer för undervisningen och blandar sig inte i läroböckernas innehåll. Med undantag för de allmänna principer och de pedagogiska värden som läroplanen ställer på undervisningen, kan man inte säga att den uppställer

några klara krav på läroböcker. Temana som jag listade i föregående kapitel kan förstås ses som en fingervisning om svenskläroböckernas innehåll i B-svenska på högstadiet. Därtill presenterar GLGU några riktlinjer om det som borde undervisas vad gäller språkets struktur och grammatik. Annars är det svårt att hitta något annat än svävande riktlinjer om det som läroböckerna borde innehålla.

Det finns emellertid några temaområden i läroplanen som borde tas i beaktande i undervisningen på grundskolan generellt sett och som på det sättet också påverkar utarbetningen av läroböckerna. De kan kallas mål och innehåll för olika läroämnen. De är sju stycken och man kan lista dem på följande sätt (GLGU, 2004, kapitel 7.1):

1. Att växa som människa.
2. Kulturell identitet och internationalism.
3. Kommunikation och mediekunskap.
4. Deltagande, demokrati och entreprenörskap.
5. Ansvar för miljö, välfärd och en hållbar utveckling.
6. Trygghet och trafikkunskap.
7. Människan och teknologi.

För det mesta är de här sakerna allmänna krav på undervisningen av olika läroämnen och lärokurs. Kulturell identitet och internationalism är självklart ett tema som kan utnyttjas i språkundervisning där kultur spelar en stor roll. I GLGU beskriver man temat som att eleven skall se sin generation som bibehållare och utvecklare av de tidigare generationernas livsstil. Ungdomskultur nämns inte direkt. Vad gäller svenskan som andra inhemska språket, hävdar man att svenskan är både ett kunskapsämne och ett kulturellt

ämne. Det allmänna målet är att kunna agera på svenska i en svenskspråkig miljö. (Se GLGU kapitlen 7.1 och 7.4.)

Temana ovan rör inte officiellt innehållet i läroböcker, men temana syns förstås också där eftersom böckerna spelar en stor roll i undervisningen. Dessutom ser det ut som att läroböckerna ofta ganska tydligt följer de här temaområdena. Jag är av den åsikten att de här temana kan utnyttjas när jag analyserar ungdomskultur i materialet i fortsättningen.

I början av avsnittet beskrev jag hur alla läroböcker kontrollerades fram till år 1992 av utbildningsstyrelsen. Hurdan var då läroböckernas roll i läroplanen på 1960-talet när skolreformen inleddes? Enligt Numminen och Piri (i Takala & Sajavaara 1998, 9) betydde grundskolereformen en omfattande utmaning för utvecklingen av läromaterial och språkundervisningens läroplan. Genom att läsa *Grundskolans läroplankommittés tillfälliga läroplan för grundskolan från 1967* (Peruskoulun opetussuunnitelmakomitea 1967a) kan man notera att läroboken som hjälpmedel spelade en stor roll i både undervisningen och i läroplanen när utbildningsstyrelsen bearbetade det nya skolsystemets läroplan för första gången. Man ställde stora och ibland mycket detaljerade krav på läroböckernas innehåll, även om man ofta var tvungen att använda de existerande skolböckerna som redan användes i folkskolan (Peruskoulun opetussuunnitelmakomitea 1967a, 23-27). Så kan det ha varit med *Lär dig svenska 2b* (1961) också.

Den samma läroplanen innehåller en separat del för främmande språk och andra inhemska språk (Peruskoulun opetussuunnitelmakomitea 1967b). I denna framgår det (1967b, 81) att även om man framhäver den muntliga språkkunskapens betydelse för inläring av språk, är läroböckerna alltid en viktig del av undervisningen. I anslutning till denna formulering konstaterar man att det innehåll som skall undervisas (vokabulärer, de språkliga

konstruktionerna, ämnesområdena) och de metoder som skall användas beror i hög grad på läroboken. Man nämner också att texterna måste vara intressanta och roliga och språkligt sett klara för att elevernas intresse för att språkinläring skall äga rum.

En bra bok, enligt den ovan nämnda läroplanen, tar hänsyn till undervisningens mål, elevernas ålder och deras olika förutsättningar för inläringen samt inläringens allmänna omständigheter. På högstadiet måste texterna innehålla vanligt ordförråd som har att göra med turism och resande, affärsbranschen och teknologi, korta utdrag ur romanlitteratur mm. Förstås skall böckerna också enligt läroplanen innehålla texter som beskriver landet eller länderna vars språk man studerar och förhållanden och vardagen där. (Peruskoulun opetussuunnitelmakomitea 1967b, 81-84.) På basis av det som sagts ovan, kan man konstatera att läroplanen på 1960-talet ställde många tydliga krav på läroböckerna och att deras roll i läroplanen var betydande. Däremot hittade jag inte sådana allmänna mål och innehåll för all undervisning generellt sett, som jag hittade i den nutida läroplanen.

2.5 Ungdomskultur på 1960-och 2000-talet

För att kunna behandla ungdomskultur som fenomen måste man börja med att definiera begreppen 'ungdom' och 'ungdomskultur'. Kaplan (i förordet till Steinberg (red.) 2005) definierar 'ungdomen' som perioden från 15 till 19 år. Han konstaterar vidare att de flesta västländer drar gränsen mellan ungdomen och vuxen ålder till 16, 18 eller 21. I detta arbete undersöker jag ungdomskultur i svenskläroböcker närmast avsedda för grundskolans elever på 8. klass eller på 9.klass. Det är därför naturligt att välja den här (för mig) fiktiva användargruppen på åldrarna 15-16 som den primära ungdomsgruppen. Jag

försöker att studera böckernas ungdomskulturella innehåll ur den här ungdomsgruppens perspektiv.

Vad är då ungdomskultur? Taipale (i Hägglund et al. (red.) 1981, 87-88) beskriver att ungdomskultur består av en kombination av ungdomarnas sociala samvaro samt deras tillgivenhet, vanor och hobbyer under fritid. Hon påpekar emellertid att ungdomskultur som helhet inte kan framställas på något homogent sätt som alla ungdomar skulle gå med på. Inte heller är ungdomskultur något oförändrat eller stabilt utan den förändras hela tiden och representerar på det sättet en viss generations mer eller mindre gemensamma intressen och erfarenheter. (Taipale i Hägglund et al. (red.) 1981, 87-89.) Alho och Santakivi (1983) poängterar att ungdomarnas erfarenhetsområden bearbetar deras världsbilder. Till erfarenhetsområdets viktigaste enheter hör enligt Alho och Santakivi hemmet, skolan, den rådande samhällskulturen och ungdomskulturen. Ändå är det svårt att dra en gräns mellan ungdomskultur och annan kultur.

Det finns många (se till ex. Karisto 2005 och Peltonen et al. (red.) 2003) anser att det var först på 1960-talet som man kunde börja tala om en riktig generation av ungdomar. Den kommersiella ungdomskulturen med kläder, television, filmer, reklamer och produkter för unga kan anses ha inletts på 1950-60-talet. På 1960-talet var rock- och pop-musik på modet, till ex. Rolling Stones, Bob Dylan och här i Finland Jukka Kuoppamäki och Jouko & Kosti. Allmän utveckling och modernisering i teknologi och i utbildning samt urbanisering och utflyttning till Sverige och andra länder efter jobb, var tidens fenomen. Människorna hade mer fritid än tidigare och de unga började ha egna pengar. Samtidigt som den allmänna utvecklingen kom också olika, ibland motsatta, idéer om jämlikhet, pasifism, sexuell emancipation och motstånd till berövandet av utvecklingsländer. Man kan emellertid tänka att livet i staden var något annat än livet på landsbygden och livet i Finland något annat än livet i till ex.

Storbritannien eller i Stockholm. I Finland var det generellt sett ännu en tid av dansbanor, schlagers och arbete. Däremot innebar television, hushållsapparater och bilar stora förändringar överallt. (Karisto 5005 och Peltonen et al. (red.) 2003.) 1960-talet var också tiden för Kekkonen, utbildningens jämlikhet, arbetarklass, kommunism och VSB-avtalet mellan Finland och Sovjetunionen.

Den kommersiella populärkulturen har alltid spelat en stor roll i ungdomskulturen och det gör den fortfarande. Som exempel på populärkultur, kan musik, tv, ungdomstidningar, idoler, Internet och reklam nämnas. Nuförtiden på 2000-talet, kan man inte ignorera den teknologiska och elektroniska utvecklingen: Ungdomar surfar på Internet, medverkar i irc-gallerier, använder *Skype*, *Myspace*, *Messenger* och *Facebook*, spelar dataspel på nätet, lyssnar på musik med sin *I-pod* eller mobiltelefon, använder olika digitala apparater och teknologi och digital media, tittar på dvd-filmer etc. Ofta vet ungdomarna mer om den moderna teknologin än vuxna. Man kan säkerligen säga att man aldrig förr har kunnat göra så mycket med hjälp av datorer och att modern teknologi verkar vara dagens trend.

Enligt Alho och Santakivi (1983, 9) är det vanligt att de unga har många gruppidentiteter. Som exempel på sådana kan jag nämna det nutida finländska samhällets *gootti* (*goth*); *fruittari* (en stilig ung man som på basis av sitt moderiktiga och delvis feminina utseendet ser ut att höra till en sexuell minoritet men inte gör det); *pissis* eller *pissaliisa* (en tonårig flicka som använder märkeskläder och är självmedveten, har attityd och sätter utseendet främst); *emo* (en ivrig fan av sentimental rock-musik och beundran kan ses i kläderna och i beteendet: det handlar om känslor som ensamhet, melankoli); samt *manga* eller *anime* (varierande sätt att klä sig samt intressen som baserar sig på japanska serier och på japanska flickors sätt att klä sig).

Ungdomskultur är alltid till en del de ungas egen skapelse. Dessutom tar man del i ungdomskultur allt tidigare, med andra ord blir barn ungdomar allt tidigare. Dessutom är ungdomskultur också till en del de vuxnas skapelse, eftersom den representerar deras uppfattning av ungdomarnas kultur genom kommersiell kultur som tidningar, TV eller filmer. (Taipale i Hägglund et al. (red.), 87-93.) Vissa ungdomar är inte så påverkade av den så kallade ungdomskulturen medan andra blir så påverkade att en viss form av ungdomskultur utgör en stor del av deras liv. I varje fall måste vi vuxna erkänna att endast de unga kan ha en riktig kännedom om ungdomskulturen. (Taipale i Hägglund et al. (red.), 104.) Därtill tillägger Fornäs et al. (1994,13) att ungdomen ofta associeras med framtiden: Det är de unga som tar upp det nya i samhället och därmed förändras ungdomskulturens former snabbt. Det är en sak som försvårar objektiv och tidsbunden undersökning av ungdomskultur. Med hjälp av den här informationen kan man anta att läroböckernas innehåll förändras ganska snabbt men samtidigt är det svårt att sätta några klara tidsmässiga gränser för dess olika former. För att underlätta forskningen av ungdomskultur, har Fornäs et al (1994, 18-24) introducerat fyra huvudteman för studerandet av ungdomskultur: modernitet, kön, stil och sfärer. Kategoriseringen beskrivs mer i detalj i avsnitt 3.3.2.

Det är utmanande att definiera begreppet ungdomskultur. I denna avhandlings fortsättning kommer jag närmast med ”ungdomskultur” mena de ungas vardagliga sysselsättningar såsom hobbyer, intressen, mode, uttrycksformer och deras vanliga sfärer. Själva analysen kommer att utgå från böckernas innehåll och deras synpunkter på ungdomskultur.

2.6 Tidigare forskning

Jag har haft svårigheter att hitta tidigare forskning som har att göra med ungdomskultur i läroböcker. Det finns emellertid gott om mer språkligt inriktad läroboksforskning samt läroboksforskning av kultur generellt sett.

Vad det gäller språkligt inriktad läroboksforskning, kan man till exempel nämna Juntunens (1983) Pro Gradu-avhandling *Historisk översikt över förändringar och deras orsaker i grammatik, ordförråd och översättningsövningar i läroböcker i svenska*. Janhunen och Korhonen (1990) har vidare undersökt *Prepositionerna i läroböcker för B-svenska på 1970-talet* medan Leppinen (2001) har skrivit om *Muntliga övningar i två läroboksserier för B-svenska i gymnasiet*.

I avhandlingar som berör liknande ämnesområde som föreliggande studie, har vanligen något visst tema i läroböcker undersökts. Exempel på detta är Eilards (2008) avhandling *Modern, svensk och jämställd. Om barn, familj och omvärld i grundskolans läseböcker 1962-2007* och Itkonen (1979) som undersökt läsbarhet och ämnesområden i läroboksserierna *Hej på dig* och *Vägen till svenska..* Nimander (1991) har i sin tur granskat världsbilden i lågstadiets historieböcker och i sin doktorsavhandling har Karjala (2003) undersökt läroböckers kulturbild av Sverige och sedan jämför resultat med svenskornas uppfattningar av sin kultur. Pussinen (2006) har vidare undersökt kulturens, lärobokens och dess bilders del i inläring och i undervisning av svenska medan Keski-Sikkilä (2001) har undersökt musikens möjligheter i undervisningen.

I Korpelas studie (2007), som har stor relevans för föreliggande undersökning, ingick elever på nionde klass och deras åsikter om deras textbok i engelska. Korpelas undersökning visar att eleverna uppskattade särskilt följande faktorer i

textboken: elevernas centrala ställning i boken och beaktande av deras personliga intressen. Däremot kritiserade eleverna textbokens sätt att behandla intressanta teman som hade att göra med ungdomarnas liv och de många tråkiga och onödiga texterna. I undersökningen frågade Korpela också om ungdomarnas tankar om den idealiska textboken. Enligt Korpelas resultat skulle en sådan textbok innehålla texter om ungdomar och deras livstil och om varierande intressen. I resultatdelen presenterar Korpela ungdomarnas motiveringar för önskemålen beträffande denna textbok. Motiveringarna var bland andra att det är just ungdomarna som textboken måste locka och att det ju är ungdomarna som läser boken. Kommentarer om generationsklyftan kan också hittas: Vuxna intresserar sig ofta för andra saker än ungdomarna och texter utvalda av vuxna kan kännas gammalmodiga och ointressanta för ungdomarna. (Korpela 2007, 113-114.) Vad det nu är som är intressant enligt ungdomarna kan emellertid vara svårt att definiera exakt, anser jag. Korpelas resultat visar vikten av att undersöka ungdomskultur i läroböcker närmare och tyder på att förläggare och författare av läroböcker borde ta mer hänsyn till ungdomarnas egen uppfattning av ungdomskultur.

3 Syfte, material och metod

3.1 Syfte

Syftet med denna avhandling är att undersöka hur, hurdana former och i vilken mån ungdomskultur presenteras och tas fram i läroböckerna. Vidare kommer jag att utifrån resultaten diskutera böckernas livslängd. Eventuella skillnader i presentationen av ungdomskultur mellan böckerna kommer att behandlas. Jag försöker också att ta reda på om den bild av ungdomskultur som presenteras i böckerna motsvarar den tidens verklighet. Jag antar att den ungdomskultur som presenteras i mitt undersökningsmaterial är på många sätt tidsberoende men att den ändå inte nödvändigtvis motsvarar verkligheten i ungdomarnas liv. Orsaken

bakom denna hypotes är att författarna är vuxna och deras synsätt på ungdomskulturen inte nödvändigtvis är den samma som för ungdomar. Förstås kan det vara utmanande att bestämma om innehållet motsvarar verkligheten eller inte, då jag själv inte är eller har varit ungdom vid de aktuella tidpunkterna, men någon allmän riktning kan säkert hittas genom analysen. Om ungdomskulturen i böckerna är i hög grad tidsberoende så är det mycket möjligt att de föråldras i bruk efter en viss tid på grund av deras innehåll. Jag antar också att de finns många former av ungdomskultur som liknar varandra i de här böckerna.

3.2 Material

I denna avhandling har jag valt att undersöka två läroböcker med 43 års mellanrum (1961 och 2004). Jag ser detta stora mellanrum motiverat. Mycket har hänt på 40 år: skolvärlden har förändrats och betydande administrativa beslut har fattats, men användning av lärobok är en sak som gäller fortfarande.

Den första läroboken heter *Lär dig svenska 2b* av Kaukoranta och Nikkinen från 1971 (Otava). Det är fråga om den tolfte, i hög grad oförändrade upplagan av boken som ursprungligen publicerades år 1961. *Lär dig svenska 2b* placerar sig under en avgörande tid: den nya grundskolan kommer och tränger undan det gamla skolsystemet. Boken är avsedd för svenskundervisning på högstadiet i mellanskolan. Enligt författarna är det möjligt att använda boken vidare på gymnasiets första år också. I det här fallet motsvarar högstadiet i mellanskolan närmast högstadiets åttonde samt nionde klass.

Den andra läroboken som jag kommer att använda heter *Klick 8-9* av Ahokas et al från 2004 (WSOY). Boken är tänkt för grundskolans B-svenska på klasserna 8-9. Boken innehåller kurserna från 3 till 6. *Klick 8-9* är inte den senaste utgivna bokserien. Den används emellertid fortfarande. På det sättet utformar den ett

intressant och välmotiverat jämförelseobjekt för *Lär dig svenska 2b* som i sin tur sannolikt representerar sin tids trender och skolsystemet före grundskolereformen. Jag antar att högstadiets åttonde och nionde klass och deras läroböcker är ett givande forskningsobjekt tack vare materialets mer omfattande och mer specifika innehållsliga kvantitet jämfört med sjunde klass. På högstadiets sjunde klass är elevernas kunskaper ännu ganska begränsade och det samma gäller troligen läroböckernas innehåll och teman.

Jag kommer inte att undersöka övningsböckerna. Tack vare textböckernas större kvantitet av textuellt material anser jag att de har mer att erbjuda än övningsböckerna har. Jag koncentrerar mig på de egentliga texterna, så kallade stycken. Jag kommer inte att analysera bilderna eller textens genre. I vissa fall kan det dock vara bra att nämna en eventuell illustration eller dess ämne eller textens genre. Mitt arbete baserar sig på min egen objektiva innehållsanalys om ungdomskultur i böckerna. När jag studerar olika former av ungdomskultur, utgår jag från böckernas innehåll.

3.3 Metod

Som forskningsmetod kommer jag att använda kvalitativ innehållsanalys via introspektion. Innehållsansalysens utmaningar presenteras i kapitel 3.3.1. Närmast kommer jag att använda Forsnäs et al.'s (1994) tematisering av ungdomskultur, som jag modifierar något för min analys. Forsnäs tematisering kommer att beskrivas närmare i kapitel 3.3.2.

3.3.1 Innehållsansalysens problematik

I princip baserar sig de flesta analysmetoder inom kvalitativ forskning på något sätt på innehållsanalysen då innehållsanalysen innebär skrivna, hörda eller sedda

innehållens analys som en vid teoretisk ram för undersökningen. I innehållsanalys som baserar sig på material, erkänner man att det inte finns några objektiva observationer i sig själv. Forskaren har nämligen själv bestämt till exempel använda begrepp, forskningens disposition och dess metoder och på det sättet påverkar de forskningsresultaten. Man rekommenderar att forskaren skriver ner sina förhandsuppfattningar om olika fenomen och vara medveten om dem hela tiden under analysen. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 93, 98.) Jag också är medveten om det här problemet och strävar efter att få objektiva resultat genom att väl begrunda olika resultat och slutsatser.

3.3.2 Bearbetning av data

Man kan behandla materialet på många sätt, såsom att klassificera, ge teman eller typindela. I den här undersökningen har jag valt att ge teman till olika områden av ungdomskultur. Det som jag kommer att göra är att undersöka möjliga former av ungdomskultur som uppträder i materialet, och det skall göras med hjälp av några vida teman under vilka jag kommer att lista mina fynd. Det här kräver förstås att jag måste definiera några allmänna ramar för ungdomskulturen. Här inträder Forsnäs et al.'s (1994, 18-24) centrala teoretiska ramverk för studier av ungdomskultur. De fungerar enligt honom som röda trådar för ungdomskulturforskare då undersökningsobjektet är så komplext. Forsnäs delar upp ungdomskulturforskningen i de centrala termerna *ungdom* och *kultur*: de är nyckelbegrepp för hela forskningsområdet. Ett annat viktigt begrepp är *identitet*, som enligt Forsnäs et al. (1994, 19) innehåller den inre och den psykiska identiteten och självbilden och olika former av yttre eller intersubjektivt delade kollektiva, sociala eller kulturella identiteter, dvs. mänskliga gemenskaper av skilda slag. De här termerna kan indelas i fyra huvudteman (Forsnäs et al. 1994, 18-24):

- **tema 1: modernitet** (historiska förändringar i vår tid)
- **tema 2: kön** (kropp, sexualitet, könsidentitet)
- **tema 3: stil** (vardagsbruk av olika uttrycksformer samt kreativ användning av medier och
- **tema 4: sfärer** (skola, familj, fritidsorganisationer, medier, arbetsliv; gränser för handlingen, ramar och traditioner samt makt och motstånd).

Alla teman berör alltså något område av ungdomarnas liv. Det tycks som om temana 2 och 4 är ganska klara och inte kräver någon ingående förklaring. Däremot kan temana 1 och 3 vara lite svårare att förstå. Tema 1 har att göra med historiska förändringar i vår tid, dvs. modernitet. Vad betyder det här? Forsnäs et al. (1994, 22-23) är ute efter den saken, att ungdomarna medtar det moderna och det nya i samhället och det som ses antingen det goda eller det onda i samhället. Vidare kan man koncentrera sig på det som är nu eller på det som hör till det förflutna. Tema 3 kan förklaras på följande sätt (s.21-22): vanliga ungdomars vardagsbruk av olika uttrycksformer och kreativ användning av medier. Hit hör också begrepp som text, symbol, diskurs, genre och subkultur. Man kan koncentrera sig på den kulturella mångfalden och dynamiken samt på subkulturer och olika stilar, t.ex. mode. På basis av dessa preciseringar kan jag omforma temana på följande sätt för mitt eget bruk:

- **tema 1: modernitet**= tidstypiska element (typiska för antingen 1960-talet eller 2000-talet)
- **tema2: kön**=allt det som har att göra med ungdomarnas kropp, sexualitet, och könsroller
- **tema 3: stil**=uttrycksformer som vanor, delkulturer, mode och

- **tema 4: sfärer**=ungdomarnas omvärld, även medier och hobbyer, samt kampen mot auktoriteter

Jag kommer i min analys att utgå ifrån de här fyra temana och analysera böckernas innehåll enligt dem. Under temana modernitet, kön, stil och sfärer listas här efter de former av ungdomskultur som jag hittar i materialet. De listas som beskrivningar av texternas innehåll. Av praktiska skäl har jag till Forsnäs fyra kategorier bestämt mig för att lägga till ytterligare ett tema: *ordval*. Temat är placerat mellan *stil* och *sfärer*. Efter att ha analyserat böckerna, har jag märkt att de innehåller rikligt med språkliga uttryck (till exempel adjektiv som *häftig*) som kan anses representera ungdomskultur. Det finns också sådana uttryck, som de unga i böckerna använder men som ungdomarna i verkligheten inte skulle använda. Förstås skulle jag kunna lista sådana uttryck under temat stil, men det finns så pass många olika intressanta ordval att jag finner det motiverat att tillägga ett eget tema för dem. De här ordvalen behandlas kortfattat i slutet av varje avsnitt. Där koncentrerar jag mig först och främst på uttryckens stil och användningssätt när jag analyserar deras bruk.

Eftersom mitt material endast består av två böcker, behandlas de båda ganska noggrant. Materialet skiljer sig från varandra på det sättet att *Lär dig svenska 2b* består av ”kontinuerlig ström” texter och ganska många litterära utdrag medan *Klick 8-9* består av fyra kurser som var och en har fem huvudsakliga texter plus annat material. På grund av böckernas olika disposition, behandlar jag först *Lär dig svenska 2b*, sedan *Klick 8-9* och till sist jämför jag de båda med varandra och där besvarar jag mina forskningsfrågor. Analysen av *Lär dig svenska 2b* indelas i sex avsnitt eftersom den innehåller 59 texter som kan kallas stycken. Varje avsnitt innehåller tio stycken, det sista nio stycken. *Klick 8-9* innehåller sammanlagt 20 stycken och dess analys indelas i fyra avsnitt efter kursernas innehåll och tema. Vad gäller *Klick 8-9*, koncentrerar jag mig på de

huvudsakliga texterna men tar också hänsyn till teman som finns utanför texterna och som har att göra med styckets allmänna tema.

När jag studerar olika fenomen av ungdomskultur i böckerna, koncentrerar jag mig först och främst på textens huvudsakliga innehållsliga drag. Alla möjliga fenomen listas inte, utan jag koncentrerar mig på det väsentligaste. Jag förväntar att formerna som jag kommer att hitta i materialet är så varierande och detaljerade att klassificering efter bara några utvalda och specifika fenomen skulle kunna vara svårt. Tematiseringen kan då och då vara svår eftersom de olika temana ofta överlappar varandra. Då väljer jag helt enkelt ett tema som jag anser draget bäst passar in på. Ändå kommer antalet olika fynd inte att vara relevant, utan jämförelsen av fyndens kvalitet.

4 Resultat

I det här kapitlet går jag igenom analysen och dess resultat. Jag listar ungdomskultur i sina olika former i tabeller och analyserar deras innehåll. Efter att jag har undersökt böckerna, gör jag en sammanfattning av deras innehåll.

4.1 Ungdomskultur i *Lär dig svenska 2b*

I förordet till *Lär dig svenska 2b* (1961/1971) beskriver författarna att målet med texterna är att göra det möjligt för eleverna att hitta likheter mellan texter och deras egna hobbyer och kunskaper. Vid en allmän observation av bokens innehåll, så behandlar de flesta texterna olika hobbyer, skolliv, tidsfördriv, sommarjobb och vissa personers familjeliv (generellt sett samma skolflickor eller skolpojkar hela tiden). Däremot verkar det vara så att de olika litterära utdragen, till exempel utdraget om Fridtjof Nansen, sällan har något att göra med ungdomarnas intressen. Det här förklarar till en del varför några stycken

inte alls innehåller ungdomskultur: de är historier om forna tider (vikingarna), sagor eller visor med ord och noter (*Vårt land*, *Sankta Lucia*). Man kan också hitta stycken där man enkelt inte kan hitta några drag av ungdomskultur.

4.1.1 Kapitel 1-10

I det här avsnittet presenterar jag en tabell som täcker de tio första kapitlen av boken. I de tre första behandlar man studerandet och idrott, den fjärde presenterar endast en frågesport vars innehåll kan ses bestå av allmänna saker och innehåller därför inga drag av ungdomskultur. De femte, sjätte och sjunde kapitlen behandlar Pelles sommar på Åland. I det åttonde kapitlet köper Pelle en läderjacka och i det tionde vinner Ingrid på lotteri. Det tionde kapitlet beskriver ett besök på sjukhus. I *Tabell 1* kan man se de olika temans närvaro i kapitlen.

Tabell 1. Tematisering av ungdomskultur i *Lär dig svenska 2b* kapitel 1-10.

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön=kropp sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer= omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
1. Skola och sport	Zoologi, botanik, magistern			flinkaste	Skolliv, klasskamrater skolämnen skolbetyg
2. Frågesport					
3. Skolkampen					Sport, idrottstävling
4. Anekdoter					
5. Pelle	Terminsavgift, sommardräng, bärga hö lastångare				Sommarjobb på Åland
6-7: Högsommar och Exkursioner				de lataste människorna på Guds gröna jord	
8. Läderjackan	frielev herrekipering		läderjacka	plagg, stiligaste	
9. Högsta vinsten	promenaddräkt 150 000 mark Rikt folk reser med flyg	Ingrid vill köpa klänningstyg och förtjusande hattar	Ingrid vill köpa klänningstyg och förtjusande hattar en stilig höstkappa	Vad fattas dig? Bara du inte spricker klok, förtjusande ett dollargrin en rasande fin	

				motorbåt	
10. På sjukhus	en sköterska i mössa och vit klänning, difteri			hemskt sjuk	

Tabellen täcker 10 lässtycken. Högst uppe hittar man tematiseringens områden: *modernitet, kön, stil, ordval och sfärer*. Förekomsterna är beskrivningar av styckens innehåll med några utvalda fraser eller ord. Jag har strävat efter att sammanfatta budskapet. Om man börjar analysera närmare, kan man se att modernitet har fått ganska många förekomster. I första kapitlet nämner man skolämnena *zoologi* och *botanik* som inte längre finns i grundskolorna, de verkar alltså vara ganska föråldrade begrepp nuförtiden. Man måste emellertid minnas att insamling av olika herbarier och floror åtminstone på 1950-talet var allmänt i skolorna. Antagligen var zoologi och botanik skolämnen på 1960-talet också (eftersom man talar om dem i kapitlet). I det femte kapitlet jobbar Pelle som *sommardräng*, vilket verkar ganska lustigt i dagens samhälle. Man talar också om skolans *terminsavgifter*. Terminsavgifter i läroverk finns inte längre tack vare grundskolereformen som gjorde grundskolan (läroverk i dåtida form finns inte längre, ordet har fått en ny mening) gratis för alla.

I de sista kapitlen hittar man orden *frielev, promenaddräkt* och beskrivningen om *en sköterska i mössa och vit klänning*. Förr i tiden, om en elev kom från en mindre bemedlad familj, var det möjligt att studera gratis i ett läroverk för en tid, och då kallades eleven en frielev. Man blev inte automatiskt frielev, utan man måste göra ansökan om det (se till exempel http://fi.wikipedia.org/wiki/Oppikoulu#cite_note-1). Det här finns förstås inte längre. Nuförtiden talar man inte heller om promenaddräkter. I nionde kapitlet hittar man också Ingrid's kommentar om hur folk reser: ”Den som är rik reser inte med båt”, sade Ingrid. ”Rikt folk reser med flyg.” Tiderna har förändrats och olika lågprisbolag erbjuder idag flyg för vrakpriser. I själva verket blir ofta

kryssningarna dyrare än att flyga. Sköterskans vita mössa och klänning i sista kapitlet verkar också ålderdomligt.

Vad beträffar temat kön, har jag hittat något som bra beskriver de traditionella könsrollerna: ”Ingrid vill köpa klänningstyg och förtjusande hattar”. Man förstår att flickorna är intresserade av ”förtjusande” saker, och dessutom beskriver ordet ”klänningstyg” också tiden. Konfektionskläderna var kanske inte så vanliga dåförtiden så att man köpte tyg och gjorde kläder själv. Jag satte samma fras under temat stil eftersom den återspeglar tidens mode (inte nödvändigtvis ungdomsmode men det dåtida modet). Under temat stil har man också *läderjackan* som Pelle köper i kapitlet 8. Man nämner att ”den var den stiligaste läderjackan i hela skolan”. Man får veta att läderjackorna var på mode bland ungdomarna. Under ungdomens sfärer har jag många förekomster i de första kapitlen. I dem talar man om skolliv, kamrater, sport och sommarjobb, bland annat. De är allmänna sfärer i dagens ungdomars liv också.

Under temat ordval har jag rikligt med förekomster. I första kapitlet säger Ludde: ”Kalle och Pelle är de bästa och flinkaste målvakterna i hela skolan [...]” Adjektivet *flink* används, enligt min erfarenhet, inte så ofta nuförtiden. Så har jag i kapitel 6 Kalles kommentar: ”Du tror nog, att stadsborna är de lataste människorna på Guds gröna jord.” Det känns lite lustigt att höra en ung pojke använda ett sådant talesätt. Det kan vara att äldre människor oftare använder sådana ålderdomliga uttryck än de unga (på 1960-talet och på 2000-talet).

I det nionde kapitlet finns det gott om uttryck. Jag tar ett par exempel: ”Skulle du inte ha lust att skaffa dig ett dollargrin eller en rasande fin motorbåt?” frågar Kalle sin syster som har vunnit på lotteri. Jag kan lätt inbilla mig att orden *dollargrin* och *rasande fin* har använts bland ungdomarna, eftersom de är talspråkliga uttryck. Nuförtiden är de emellertid lite föråldrade. Uttrycket *hemskt*

sjuk skulle kunna användas nuförtiden också. Däremot representerar orden *förtjusande* och *stilig* åtminstone i våra dagar uttryck som inte hör till ungdomsspråk.

Vissa egenskaper (i synnerhet tidstypiska element och ordval) av de tio första stycken gör boken ålderdomlig i våra dagar. Det är klart att sakerna förändras med tiden och vissa uttryck eller fenomen känns konstiga nuförtiden. Emellertid har ungdomarnas olika sfärer inte förändrats så mycket. De tio första kapitlen innehåller saker som troligen motsvarar livet på 1960-talet ganska bra, men som samtidigt inte bjuder på något speciellt som skulle ha att göra just med ungdomarnas tidsfördriv, intressen eller vanor. Man måste också ta hänsyn till att ungdomarnas riktiga språkbruk på 1960-talet är svårt att beskriva och bevisa. Därför har jag bestämt mig att analysera olika ordval ganska ytligt och enligt min egen uppfattning.

4.1.2 Kapitel 11-20

Ungdomskultur i kapitlen 11-20 har listats i *Tabell 2*. De första kapitlen behandlar Lucia-dagen, sedan talar man om Ingrids vilja att bli sjuksköterska, efter det beskrivs en idrottsfest och ett besök till zigenerskan. *Cykelnycken* är ett litterärt utdrag och *Telegrammet* beskriver hur ungdomarna får ta hand om hushållet när mamman inte är hemma. I kapitel 18 kommer mamman hem, sedan åker pojkarna ut på en skidfärd där en av pojkarna berättar historien om Thor Heyerdahls Kon-Tiki.

Tabell 2. Tematisering av ungdomskultur i *Lär dig svenska 2b* kapitel 11-20.

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön=kropp sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer= omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
11. Lucia					klasskamraterna,

					känslan av olikhet
12. "Sankta Lucia"					
13. Ingrid vill bli sjuksköterska		flickor i vårdbranschen, stereotypier ...och sen kan du gifta dig med en läkare förstås		dans på rosor arg som ett bi	framtidsplaner
14. Idrottsfesten					idrott, skola
15. Zigenerskan	läroverk spåkvinna				framtidsplaner
16. Cykelnyckeln				"Vad farao håller du på med?"	
17. Telegrammet	mat: välling, knackkory att tvätta halsen och öronen	<i>flickorna studerade ivrigt kokboken pojkarne dammsugar</i>		Jag lovar, att vi skall inte göra några skulder.	hushållsarbete
18. Fru Lundström kommer hem					frånvaro av motstånd: barnen lyder sina föräldrar
19. Skidfärden					åka skidor i skogen, sportstuga, kompisar
20. Kon-Tiki	Thor Heyerdahls flotte		böcker	"eljest" duktiga karlar	

Under modernitetens tema har jag orden *läroverk*, *spåkvinna*, mat som *välling* och *knackkory*, *tvättandet av halsen och öronen* och sist nämner man Thor Heyerdahls flotte *Kon-Tiki*. Läroverken, som sagt tidigare, finns inte längre. I kapitel *Zigenerskan* använder man ordet *spåkvinna* nästan som en synonym till *zigenerska*. Det har säkert att göra med tiden. Antagligen fanns det på 1960-talet inte så strikta lagar om diskriminering av vissa folkgrupper. Nuförtiden talar man inte om zigenerskor eftersom uttrycket anses nedsättande utan man använder *romer*. Hela tanken om romer som spåkvinnor är föråldrat och kan anses förolämpande (se till ex. lagstiftning gällande etniskt diskriminering på minoritetsombudsmannens

webbsida: <http://www.laaninhallitus.fi/intermin/vvt/home.nsf/pages/index2.>).

Nutida böcker beskriver inte heller välling och knackkorv eller tvättandet av halsen och öronen. Kon-Tiki seglade över Stilla havet år 1947. Det var alltså ingen nyhet, varken på 1960-talet eller på 2000-talet. Vad beträffar temat kön, har jag stereotypin om flickorna som trivs i vårdbranschen. Saken har inte förändrats så mycket under tidens lopp, tycker jag. Nuförtiden är det också mycket önskvärt att få män intresserade av vårdbranschen. En annan stereotypi som jag har hittat berör matlagningen: *flickorna studerade ivrigt kokboken* (pojkarne dammsög). Man antar att endast flickorna kan eller vill laga mat. Temat stil innehåller citaten ”*Vad farao håller du på med?*” uttryckt av en ingenjör i kapitel *Cykelnyckel*. Nu vet jag inte om det är fråga om en ung man eller inte, men frasen är i varje fall ett idag föråldrat uttryckssätt som kanske var på mode dåförtiden. Under stil har jag också ungdomarnas intresse för böcker och läsning som inte så ofta nämns i nutida svenskläroböckerna. På 1960-talet läste ungdomarna kanske mer eftersom det inte fanns Internet eller kommersiella tv-kanaler.

Under sfärer har jag återigen klasskompisar och vanligt skolliv samt känslan av utanförskap, framtidsplaner, hushållsarbete, frånvaro av motstånd, idrott och pojkarnas skidfärd i skogen. Känslan av olikhet är normalt bland ungdomarna som ofta är osäkra på sig själva. Här har känslan att göra med byte av skola: ”Det var inte så lätt att bli bekant med de nya klasskamraterna. Hon var så olik dem.” Jag kan inbilla mig att känslorna som de här alltid är vanliga bland ungdomar.

Två gånger talar man om de ungas framtidsplaner (sfärer), vad de vill göra i framtiden och var man måste studera för att kunna göra det. Man framhäver också att ta studenten är viktigt för att kunna fortsätta med studier. Några exempel på yrken som nämns i boken är arkitekt, författare, präst, skådespelerska och sjuksköterska. Alla yrken är sådana som fortfarande är

vanliga. Olika hushållsarbeten behandlas i kapitel *Telegram*. Det speciella med kapitlet är att ungdomarna med glädje tar del i dammsugning och matlagning etc., de lyder alltså verkligen sina föräldrar. I verkligheten är det kanske inte så lätt att få de unga att ta del i städning? Å andra sidan är sådana hushållsarbeten vardagliga och normala delar av familjeliv och på det sättet är de en del av ungdomarnas liv också.

Under temat ordval finns två idiom som de unga i boken använder i sitt språk. Den första är *dans på rosor* i Kalles kommentar om sjuksköterskans yrke: ”Nej, vet du, det är ingen dans på rosor att vara sköterska.” Det andra idiomet, *arg som ett bi* kan man hitta senare i kapitlet när Kalle beskriver sin syster: ”men min förtjusande syster blir arg som ett bi [...]”. De här idiomerna är vanligare än idiomet *...i Guds gröna jord* i de tio första kapitlen så det är inte så lätt att säga om unga använder dem eller inte. I ordval har jag också ordet *eljest* som även de unga i boken använder. Nuförtiden är ordet mycket föråldrat och det är svårt att tänka sig att någon skulle nyttja det i sitt språk. I *Telegrammet* lovar Ingrid sin mamma att barnen inte skall ”göra några skulder” (sic!) medan mamman är bortrest. (Troligen vill man säga att barnen inte skall skuldsätta sig när mamman är borta.) Just innan detta har Ingrid sagt att de ”skall försöka vara riktigt sparsamma också”. Kanske var det lättare på 1960-talet att köpa varor på kredit i affärer, med beaktande av det faktumet att olika diversehandlar och närbutiker var vanligare. Nuförtiden har olika supermarketers erövrat marknaden och det beror mycket på affären och dess storlek om man kan köpa på kredit eller inte. Man använder ju kreditkort. Därför låter det som Ingrid lovar ganska konstigt.

Kapitlen 11-20 innehåller ganska mycket olika element som gör innehållet lite föråldrat för 2000-talet eller inte heller trovärdigt för 1960-talet. För det första, använder man ord som inte längre känns naturliga på 2000-talet. För det andra, verkar det vara så att de unga inte har behov att göra motstånd gentemot t.ex.

föräldrar, vilket gör att texterna då och då inte känns trovärdiga. Förstås påverkar tidens eventuellt striktare uppfostran också på sättet hur man presenterar ungdomarna. Kanske hade föräldrarna mer auktoritet då än nuförtiden? Kan det vara så att författarna presenterar de unga som de vill att de skulle vara? Jag finner det svårt att tro att de unga inte revolterade mot sina föräldrar dåför tiden.

4.1.3 Kapitel 21-30

De följande tio kapitlen är till hälften olika litterära utdrag. Utdragen heter *Vikingarna*, *Islands första invånare*, *Gammal nordisk gudatro*, *Gulliver*, *Fridtjof Nansen* och *Utfärden*. De har inte egentligen något att göra med huvudpersonernas liv, utan de bjuder eleverna på mer eller mindre autentiska berättelser från tidskrifter, böcker och olika litterära källor. I *tabell 3* återfinns kapitlens tematisering.

Tabell 3. Tematisering av ungdomskultur i Lär dig svenska 2b kapitel 21-30

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön= kropp sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer=omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
21. Vikingarna, vikingaberättelser					
22. Islands första invånare, vikingaberättelser					
23. Gammal nordisk gudatro, nordbornas gudatro					
24. Det moderna Island, Islands näringsliv				”eljest”	
25. Gulliver					
26. På karamellfabriken				”En karamellfabrik torde vara en riktig guldgruva” ”ehuru”	Ludde trivs inte i skolan besök till fabriken
27. Upptäcktsfärder			att lyssna på grammofonskivor	min gubbe	
28. Fridtjof Nansen,					

upptäcktsresande					
29. Inte alls svårt					telefon, radio
30. Utfärden, litterärt utdrag					

Till att börja med, innehåller tabellen inte så mycket olika element av ungdomskultur på grund av utdragen. Under temana modernitet och kön har jag inget. Under stil har jag placerat lyssnandet av *grammofonskivor*, eftersom pojkarna i kapitlet lyssnar på dem. Det är ett tidsfördriv från sextioalet, men man berättar inte vilka skivor som pojkarna lyssnar på. I stycket *Inte alls svårt* återfinns telefon och radio, som placerats under sfärer. Man får också veta att Ludde inte trivs i skolan, vilket jag också har placerat under rubriken ”sfärer”. Konstaterandet, enligt min uppfattning, utgör en stark kontrast till föregående kapitel där de unga är lydiga och snälla.

Under ordval förekommer ordet *eljest* igen. *På karamellfabriken* beskriver en skolklass besök till en karamellfabrik, där eleverna lär sig mycket och får äta så mycket godis de vill. Där hittar man ordet *ehuru*, ett föråldrat uttryckssätt som inte skulle användas av unga (eller av någon annan) nuförtiden. I samma kapitel konstaterar Ludde: ”En karamellfabrik torde vara en riktig guldgruva.” Det känns svårt att tro att en ung pojke skulle använda potentialen *torde* på det här sättet. I *Upptäcktsfärder* kallas Ludde *min gubbe* av en annan pojke. Uttrycket skulle möjligen kunna användas i våra dagar också.

Eftersom kapitlen 21-30 till största delen består av utdrag, är det svårt att fastslå något generellt om deras innehåll för ungdomskulturens del.

4.1.4 Kapitel 31-40

I de första kapitlen reser två svenska pojkar till Finland för att delta i en födelsedagsfest. De skriver brev till Sverige om sina erfarenheter i Finland. Man talar också om självständigheten och bekantar sig med den finska och den

svenska nationalsången. Sedan reser Ingrid till Sverige där hon besöker olika sevärdheter i Stockholm. Se *Tabell 4* för ungdomskulturens former.

Tabell 4. Tematisering av ungdomskultur i *Lär dig svenska 2b* kapitel 31-40.

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön=kropp sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer=omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
31.En lektion i gott uppförande	hövlighetsformer, speciell användning av titlar	”alla grabbar är intresserade av sport och idrottsmän”		jag är tämligen dum ”lär vara”	resa från Sverige till Helsingfors, motstånd till hövlighetsformer, att samla frimärken och berömda idrottsmäns autografer, att bygga modellplan tennis, teater, pianolektioner, opera, klassisk musik, film, jazzmusik
32. Pers första brev från Finland					Borgbacken
33. Pers andra brev				tjuter fruntimmer Hjärtliga hälsningar från din son	födelsedag
34. Majängen					
35. ”Vårt land”					
36. ”Du gamla, du fria”					
37. Ingrids födelsedagsgåva	skraddarsydd promenaddräkt		skraddaren	att se ut som en påttrampad abborre	en rundresa i Sverige
38. Till Stockholm			klänningar, kostym, detektivroman		
39. Fröken Kroklund som guide	hembiträde, lärarinna i historia vid ett läroverk för flickor		bio		Kungliga slottet, Skansen, varuhus, att se filmer
40. Museibesöket					

Vad beträffar temat modernitet, innehåller kapitel 31 undervisning av olika hövlighetsformer på svenska samt speciellt framhävnings av olika titlar när man tilltalar en person. Användning av titlar känns lite märkligt för 2000-talets

människor, man nämner till exempel: ”Kom ihåg, att ni aldrig bör tilltala en fullvuxen person med ordet ”ni”. Ni säger alltså: ”Dricker professor Saarinen te eller kaffe?” Ni säger inte ”dricker ni”. Emellertid behandlar kapitlet en svensk mors råd till sina pojkar om hur de skall bete sig när de reser till Finland. Det är svårt för mig att kommentera det svenska samhällets hövlighetsformer på 1960-talet. Det är i varje fall möjligt att det fanns skillnader mellan det finska och det svenska samhällenas sätt att tilltala en annan person.

I *Ingrids födelsedagsgåva* beskriver man en *skräddarsydd promenaddräkt* och när de unga har *fröken Kroklund* (föråldrat uttryck), *lärarinna i historia vid ett läroverk för flickor* som guide i Stockholm, har hon ett *hembitråde* som sysslar med matlagning och städning. Tanken om ett hembitråde på heltid verkar ålderdomligt och lite borgerligt i våra dagar. Dessutom talar man inte längre om lärarinnor, utan om *lärare*, och även begreppet *läroverk för flickor* känns ålderdomligt.

En stereotypi om pojkarnas intressen kan man hitta i kapitel 31. Man beskriver att alla grabbar är intresserade av sport och idrottsmän. Det här är kanske motsatsen till flickornas intresse till förtjusande hattar och promenaddräkter nämnda tidigare. Det finns alltså, enligt boken, vissa sätt att vara flicka och vissa sätt att vara pojke.

Under stil har jag placerat *klänningar*, *kostym* och *bio*. Ingrid och hennes bror packar klänningar och kostym i sina resväskor, vilket kanske dåförtiden var lite vanligare på unga också? De båda används också idag, så det är svårt att säga något om deras tidsbundenhet. Kanske har dagens unga mer möjligheter att välja mellan olika stilar angående klädsel. Så har man också *detektivroman* och *bio* som tidsfördriv. Ingrid skall beställa kläder från en skräddare. Ordet *skräddaren*

beskriver sin tid: antagligen var det på 1960-talet vanligare att använda skraddarens tjänster än i dag.

Under sfärer har jag motstånd till föräldrarna. När mamman försöker lära olika hövlighetsformer till sina barn Olle och Per, är de envisa och näsvisa, skojar och lyssnar inte hela tiden. Till sist lyder de sin mamma. Under temat sfärer finns det gott om olika hobbyer, till exempel *att samla frimärken* eller *att bygga modellplan*. En del hobbyerna där var säkert vanligare på 60-talet än de andra. Det är svårt att tro att en vanlig ung människa skulle ha gått *på opera* eller *lyssnat på jazzmusik*. Under sfärer har jag också *Borgbacken*, *födelsedag* och *resor till Sverige* (och där olika attraktioner som *Skansen*) och *Finland*. De här sfäerna är vanliga för nutidens unga också, antar jag i varje fall.

Under ordval säger Olle: ”Jag är tämligen dum, när det gäller fåglar.” *Tämligen* representerar något formellt, så det känns naturligare att en ung pojke skulle säga: ”Jag är *ganska* dum...”. I samma kapitel använder pojkarna Olle och Per ofta ordet *lär*: ”Hon lär vara mycket musikalisk.” Eller: ”Han lär nyligen har köpt en dyr kamera åt sig.” Det finns säkert alternativa sätt att uttrycka det som man har hört i ungdomsspråk. I kapitel 33 skriver Per sitt andra brev till Sverige. Han beskriver en födelsedagsfest där det fanns fruntimmer som tjöt. Verbet *tjuta* är på något sätt talspråkligt uttryck, men *fruntimmer* är ett ord som aldrig kan höras i de ungas språk i våra dagar. Ordet *fruntimmer* har ofta nedsättande eller skämtande ton. I slutet av sitt brev skriver Per ”Hjärtliga hälsningar från din son” vilket låter ganska egendomligt, till och med löjligt.

Det som är intressantast i kapitlen är hövlighetsformerna. I våra dagar finns det inte så mycket undervisning i hövlighetsformer och de är inte längre så uppskattade heller. I Finland kan man tilltala en äldre människa med du eller ni, hur man vill. Aldrig har jag hört att någon i dagens samhälle skulle använda *herr*

Saarinen eller *ingenjör* Saarinen. Användning av titlar är föråldrat i vardagliga situationer.

4.1.5 Kapitel 41-50

Kapitlen 41-50 är alla antingen beskrivningar av olika svenska sevärdheter och viktiga personer eller historiska berättelser (utdrag). Även om huvudpersonerna oftast är med i händelserna, kan man inte säga att kapitlen innehåller några klara drag av ungdomskultur. Generellt sett kan man säga att sfärerna i kapitlen är olika svenska sevärdheter. I *tabell 5* har jag presenterat de få förekomster av ungdomskultur som jag har kunnat hitta.

Tabell 5. Tematisering av ungdomskultur i *Lär dig svenska 2b* kapitel 41-50.

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön=kropp Sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer=omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
41. Drottningholmsteatern					teater
42. Selma Lagerlöfs Värmland I-III			Ingrid har läst mycket av Selma Lagerlöf		
43. "Värmlandsvisa"					
44. En varghistoria					
45. Förr och nu	"Stockholm håller på att bli en storstad, Ludde."				familj
46. Uppsala					
47. Ur Signe Wennerbergs dagbok					
48. "En mänskensnatt på Slottsbacken"					
49. Uppsala-anekdoter					
50. Brev från en nioårig konung					

I modernitet finns ett påstående som beskriver väl hur mycket tiderna har förändrats från och med 1960-talet. Luddes pappa säger: "Stockholm håller på att bli en storstad, Ludde." Selma Lagerlöfs *Värmland I-III* innehåller

informationen att Ingrid har läst mycket av Selma Lagerlöfs dikter. Man kan emellertid inte generalisera konstaterandet att gälla alla unga. Kapitel 45 *Förr och nu* innehåller dialog mellan olika familjemedlemmar och som på det sättet kan ses innehålla sfären *familj*. Egentligen är kapitlen en av de få där en familj för ett samtal. Emellertid behandlar samtalet livet förr på 1800-talet, inte några personliga teman. Mestadels är huvudtyngden på att undervisa eleverna i att lära känna olika sevärdheter och nordiska länder. I vissa fall känns det onaturligt när ungdomarna håller långa presentationer om vad de vet om olika kulturella teman, i stället för att tala om deras egna intressen. I sfärer finns också *teater*. Kapitlen innehåller inte några särskilda ordval.

4.1.6 Kapitel 51-59

De sista nio styckena behandlar varierande teman. I kapitel 51 visar Kalle bilder från Norge, sedan studerar man Lofotenfiske på 30-talet, får en introduktion till Danmark, läser ett utdrag om H. C. Andersen, sedan läser man en berättelse av H.C. Andersen, man tar en ridtur på Island (utdrag), läser ett utdrag från Astrid Lindgrens *Kerstin och jag* och från Selma Lagerlöfs *Kristuslegender*. I tabell 6 kan man se att det inte finns så många förekomster av ungdomskultur i kapitlen när bokens huvudpersoner, de unga, inte är närvarande i historierna.

Tabell 6. Tematisering av ungdomskultur i *Lär dig svenska 2b* kapitel 51-59.

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön=Kropp Sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer= omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
51. Kalle visar bilder från Norge	föreställning (bilder med diaprojektorn)	"Ni är rent av löjlige, ni flickor," hånade Kalle.		"Kära syster, är det omöjligt för dig att tåga en stund?"	
52. Lofotenfiske på 30-talet					
53. Till				"Det låter ju hur	cykeltur till

Danmark				<i>lockande som helst.</i> ” månne, det glada Köpenhamn	Danmark
54. H.C. Andersen					
55. Vad far gör är alltid det rätta					
56. En ridtur på Island					
57. Jag träffar Söderlund (historiskt utdrag)					
58. Den första atlantflygaren					
59. Den heliga natten					

Som man kan se, innehåller de första kapitlen de flesta drag av ungdomskultur. I modernitet har jag *föreställning (bilder med diaprojektorn)*, eftersom diaprojektorerna nuförtiden är föråldrade. Under könsroller finns Kalles kommentar om sin syster som var rädd för Norges serpentinvägar: ”Ni är rent av löjliga, ni flickor,” hånade Kalle. Även om Ingrid hade varit rädd, betyder det inte att alla flickor skulle vara lättskrämda. Konstaterandet representerar de typiska stereotypierna om könsroller: pojkarna är de som vågar och flickorna är försiktigare. Vidare låter det konstigt att Kalle använder ordet *rent av* i stället för *verkligen*, till exempel. Under kategorin sfärer nämner jag endast de ungas cykeltur i Danmark.

Vad beträffar ordval, har jag hittat två fraser som kanske skulle kunna berätta något om de ungas ömsesidiga dialog. Den första är Kalles, när systemen Ingrid inte vill vara tyst: ”Kära syster, är det omöjligt för dig att tiga en stund?” Frågan är tydligen sarkastisk och på det sättet berättar det inte något särskilt om tiden. Ordet tiga är helt föråldrat. Den andra frasen är Burres åsikt om en resa till Danmark: ”Det låter ju hur lockande som helst.” Kombination *hur --- som helst*

(till exempel *hur kul som helst*) används i dagens samhälle också, men ordet *lockande* kanske inte är det vanligaste ordet i ungas ordförråd nuförtiden.

Under ordval har jag också ordet *månne*. Såvitt jag vet, används ordet inte i våra dagar och därför var det överraskande att hitta det i en ung människas replik: ”Månne Ingrid ha vunnit en förmögenhet på lotteri?” frågar en liten flicka. I samma kapitel talar man om ”det glada Köpenhamn”. I våra dagar kan man skämta med ordet *glad*, till exempel kan man säga ”det glada 60-talet”. *Det glada Köpenhamn* däremot låter lite komiskt om man säger det på allvar.

4.2 Sammanfattning av Lär dig svenska 2b

Som helhet innehåller *Lär dig svenska 2b* många ord och fraser som är föråldrade i våra dagar. De sfärer inom ungdomskulturen som jag har hittat behandlar för det mesta skolan, resandet i nordiska länder och olika plikter som sommarjobb och framtidsplaner. Sfärerna är mestadels de samma som sfärerna i våra dagar. De allmänna temana kan anses behandla vardagliga teman i dåtida livet. Så finns det många hobbyer som antagligen ganska bra representerar 1960-talet (se avsnitt 4.1.4). I vilken grad de här orden föreställer ungdomskultur och i vilken grad den allmänna kulturen i samhället är svårt att avgöra.

De texter som innehåller dialoger är påhittade diskussioner mellan huvudpersonerna och för övrigt har man många litterära utdrag. Det finns alltså inte mycket som representerar motstånd gentemot föräldrar eller samhället men ibland förekommer iallafall några sarkastiska eller näsvisa kommentarer som kan ses som motstånd. Varför det finns så många litterära utdrag i boken, vet jag inte. Förstås är det ett bra sätt att medta autentiskt material i klassen. Emellertid är texternas ämnen ibland lite svårbegripliga (språkligt sett) och kanske även

ointressanta för ungdomar, såsom *Lofotenfiske på 30-talet* eller *Selma Lagerlöfs Värmland*.

Resandet till de nordiska länderna har fått ganska mycket rum i boken, vilket är förståeligt med hänsyn till det faktumet att man måste lära känna den nordiska kulturen under studierna. Det är emellertid överraskande hur lite boken behandlar eller presenterar det vanliga familjelivet. Dock finns det några kapitel om det, men jag skulle ha väntat att hitta lite mer texter. Jag hade förväntat mig att familjen skulle spela en mycket viktig roll på 1960-talets böcker, med beaktande av att 1960-talet var ganska familjecentrerat jämfört med våra dagar. Däremot förstår jag att tonåringarna kanske försöker undgå att tala om sina familjer eftersom de har andra intressen.

Tyvärr innehåller kapitlen inte så mycket antydning om den riktiga ungdomskulturen (med undantag av hobbyer som att gå på bio) som filmstjärnor, musik, mode, flick-/pojkvänner etc. Man ger inga namn på personer eller produkter. Olika former av ungdomsstilar (mode, vanor etc.) har varit svåra att hitta.

Det är litet problematiskt att tala om ungdomskultur. Det är inte helt lätt att avgöra om innehållet i boken motsvarar dåtida ungas liv eller inte, därför att a) jag själv inte har upplevt 1960-talet, b) ”de unga” inte är en homogen grupp, utan deras livsstilar varierar och c) ungdomskultur överlappar med samhällets allmänna kultur. Kanske är viktigaste frågan ändå den följande: Är bokens innehåll tidsbundet?

Till slut kan jag konstatera att innehållet i boken är starkt gammalmodigt i våra dagar på grund av vissa ord, ämnesområden eller uttryck. På motsvarande sätt är innehållet alltså tidsberoende. Förstås är skolböckernas dialoger alltid mer eller

mindre fiktiva och på det sättet tillgjorda. En skolbok kan kanske aldrig föreställa det riktiga samhället och det riktiga livet eftersom själva tanken om en textbok (som innehåller fiktiva texter om fiktiva personer som har ett fiktivt samtal) ju är lite egendomlig.

4.3 Ungdomskultur i Klick 8-9

I förordet till *Klick 8-9* beskrivs bokens målsättningar kortfattat. Man säger endast att den efterliknar en tidning för att den skall vara lätthanterlig. Boken innehåller, som sagt, fyra kurser som var och en innehåller fem egentliga texter. Därtill är varje kapitel följd av en tecknad serie där man kan träna sin svenska. Det finns också varierande fakta om de nordiska länderna efter kapitlen. I delar som heter *...Från A till Ö* kan man bekanta sig med olika nordiska fenomen i form av alfabetiska listor (till exempel: A som Abba, B som blått och gult...). Efter varje kapitel finns det alltid olika, kortare texter.

Allmänt sett har boken en mycket visuell stil med många färgrika bilder. Texternas ämnen varierar och det finns inte några ständiga huvudpersoner utan man gör många intervjuer med unga människor om deras liv. Jag behandlar varje kurs separat. Kurserna är uppdelade i fyra teman: *På gång* (hobbyer, kärlek, kul & strul, kläder & stil och mat & dryck), *Häng med* (resor, Norge, Oslo, Stockholm, Finland), *Ung nu* (film, pengar, sms, fest & vardag, relationer) och *Välja väg* (studier, yrken, Island, miljö och framtiden). På basis av de här olika temana kan man anta att boken innehåller många drag av ungdomskultur (kärlek, kläder, hobbyer...).

4.3.1 Kurs I: På gång

Den första kursen behandlar viktiga teman i ungdomarnas liv. I tabell 7 presenterar jag de olika förekomsterna av ungdomskultur. Författarna har givit varje kapitel ett tema som jag har nämnt just före kapitelrubriken, till exempel 1. *Hobbyer: Det här är min grej!* betyder att kapitlets tema är hobbyer och dess namn är *Det här är min grej!*. De olika extra texterna nämns inte i tabellen, men deras innehåll har också tagits hänsyn till.

Tabell 7. Ungdomskultur i Klick 8-9 kurs I.

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön=kropp sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer=omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
1. Hobbyer: Det här är min grej!		separata listor för pojkmans och flickornas hobbyer	jag och mina kompisar jobbar i ett stall Mitt lag tränar...	Jag bor med min farsa... Innebandy är min grej! Jag ska bli proffs.	Vad är din hobby? dataspel, innebandy, hästar, dans, Internet, shoppa
2. Kärlek: Feber, fest och fotboll	hamburgare e-post	kärlek	kärlekssång, dikter	plugga kolla	födelsedagsfest, kompisar tunnelbana
3. Kul & Strul: Klick gratulerar!		kärlek	kul& strul, pinsamma erfarenheter	”typ” De är ju dinosaurier! spela luftgitarr jättepinsamt häftig fy äcklig	födelsedag, kompisar, (pinsamma)föräldrar
4. Kläder & stil: Vänlig service på NK			klädstil: lösa jeans, gymnastkläder Ville Valo Rasmus Ocean’s eleven Brad Pitt	snygg	att shoppa kläder, olika stil
5. Mat & Dryck: Så fixar du festen	chips, pizzabitar...				knytkalas, party

Kapitel 2 innehåller en intervju med en vanlig svensk kille som berättar om sin dag och kapitlet 5 ger tips om hur man fixar fester. I de här kapitlen, under temat modernitet, finns det antydning om olika typer av mat som är typiska för 2000-talet och samtidigt typiska för ungdomskultur: *hamburgare*, *chips* och

pizzabitar. Vad beträffar temat kön, behandlas *kärlek* i kapitlen 2 och 3, men inte i de egentliga kapitlen utan i material som kommer strax efter kapitlen: i den tecknade serien strax efter kapitlet, i en *sång*, i dikter, i *kärlekshistorier* och i ungas egna, skrivna *erfarenheter om kärlek*. I extramaterialet listar man typiska hobbyer för unga och det finns separata listor för pojkar och flickor. Enligt boken är hobbyerna alltså mer eller mindre bundna till könet.

I första kapitlet beskriver de unga sina subkulturer: en flicka och hennes *kompisar* jobbar i ett stall, en pojke tränar med sitt *fotbollslag*... Under stil har jag en *kärlekssång*, *dikter*, *kul & strul* och *pinsamma erfarenheter* samt de ungas *klädstil* som *lösa byxor* och *gympadojor*. Sången och dikter med temat kärlek presenteras i det andra kapitlets extramaterial. Troligen har man försökt att härma de medier som unga ofta använder. Jag vet inte om dikterna är autentiska, det vill säga skrivna av ungdomar. Kul & Strul i tredje kapitelns extramaterial behandlar de ungas *pinsamma erfarenheter*, sådana berättelser som ofta behandlas i ungdomstidningarna också. Kapitel 4 har temat *kläder*. Där har man ett uppslag endast om kläder. Det finns en intervju med fyra svenska unga människor om deras *klädstil*. Bland olika stilar nämner man till exempel *munkjackor*, *för stora jeans*, *gympadojor*, *rastaflätor* och *jeansen*. I extramaterialet (tecknad serie mm.) nämner man några idoler: *Ville Valo*, *Rasmus* och *Brad Pitt*.

I varje kapitel finns det någon sfär som är typisk för de unga: I den första har jag hobbyer som *dataspel*, *innebandy* och *Internet*. I kapitlen 2 och 3 talar man om *kompisar* och om *födelsedagsfester* samt *pinsamma föräldrar*. De två sista kapitlen innehåller information om *kläder och stil* och *knytkalas*. Det ser ut som att det första kapitlet och dess extramaterial innehåller ganska många former av ungdomskultur. Däremot är det ibland svårt att begränsa olika fenomen under

vissa teman, till exempel hobbyer är, anser jag, en del av stil också. Jag har bestämt mig för att placera olika fenomen där de bäst passar in.

Olika ordval finns rikligt. Till exempel förekommer i kapitel 3 ordet *typ*: ”Då spelar pappa sin favoritmusik jättehögt, typ Black Sabbath...” *Typ* är ett ord som används mycket bland ungdomar idag. Talaren fortsätter: ...”De är ju dinosaurier!” Påståendet är lustigt och jag kan lätt inbilla mig att någon ung människa skulle säga det där om sina föräldrar. Så beskriver en pojke i kapitel 1 att han bor med sin *farsa*, ett allmänt talspråkligt uttryck. I tredje kapitlet finns det adjektiv som *jättepinsam*, *häftig* och *äcklig*, alla tre ord som man lätt hittar i vilken som helst svenskspråkig ungdomstidning nuförtiden.

4.3.2 Kurs II: Häng med

Kurs 2 behandlar resor och en del av de nordiska länderna. Man har uppenbarligen försökt att ta med sådana saker i kapitlen som har att göra med de ungas liv. I *tabell 8* återfinns de olika förekomsterna.

Tabell 8. Ungdomskultur i Klick 8-9 kurs II.

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön=kropp sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer=omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
6. Resor: Vart ska du resa i sommar?				”det ska bli häftigt!” jättekul vad skönt bästis schyst	sommarplaner, sommarjobb, språkkurs, resor i Norden, motstånd till föräldrarna
7. Norge: Norsk fotbollsfest väntar		kärlek i ett litterärt utdrag	fotbollslag	superkul brorsa	fotboll, kompisar
8. Oslo: E- postbrev från Norway Cup	e-post (mejl) digitalkamera				resor, sport
9. Stockholm: Samtal på			aktiviteter för ungdomar: dansparty, rock,		Gröna Lund

stan			filmer		
10. Finland: Kul i coola Helsingfors	mobiltelefoner internetkafé		åka skateboard	cool	resor i Finland familj och släkt

Den här gången har jag under temat modernitet tre teknologiska innovationer som inte fanns på 1960-talet, nämligen *e-post*, *digitalkamera* och *mobiltelefoner*. Därtill talar man i sista kapitlet om *internetkaféer*. I extramaterialet till kapitel 7 beskriver man *kärlek* i ett litterärt utdrag. Vad gäller de ungas möjliga subkulturer, beskriver kapitel 7 *fotboll* och Juniorerna i Mariehamns IFK. I kapitel 9 nämner man olika aktiviteter för ungdomar som *dans*, *rock* och *filmer* (en lista över händelser i Stockholm, *På gång just nu*). I tionde kapitlet *åker man skateboard*. Det verkar vara så att olika delkulturer behandlas ganska lite i boken. Så var fallet med *Lär dig svenska 2b* också. Förstås kan kompisarna anses som en delkultur, och ganska ofta talar man om dem.

Vad beträffar de ungas olika sfärer, innehåller kapitel 1 många sådana, såsom *sommarplaner*, *sommarjobb*, *språkkurser* och *resor i Norden*. Alla de här är vanliga sfärer i de ungas liv. Samtidigt är de alldagliga saker som inte särskilt representerar ungdomskultur. Man har också *motstånd gentemot föräldrar* i kapitel 6, där man presenterar olika vykort från olika länder med texter i dem: ”Morsan och farsan vill bara åka runt och titta på gamla statyer och museer. Kulturterror!”

I kapitel 6 och 7 talar man om *kompisar*, *sport*, *fotboll* och *resor* och i de två sista kapitlen trivs man i *Stockholm*, till exempel på *Gröna Lund*. Man besöker olika delar av Finland samt *Borgbacken*. I den andra kursen har man några hänvisningar till *familj och släkt* (*morfar är svenskspråkig, min bror, i augusti firar hela släkten...*), kanske lite mer än i de fem första kapitlen. Familjen och släkten nämns ofta som inom en parentes i *Klick 8-9*, se kapitel 6: ”Jag ska

sommarjobba på min mosters kafé hela sommaren. Mina föräldrar åker till landet i juli.”

I kapitel 6, där man intervjuar ungdomar om deras *sommarplaner*, använder en av ungdomarna uttrycket ”det ska bli häftigt” när hon berättar om sina planer att delta i *en språkkurs* i England. Orden *häftig* och *cool* förekommer ofta i boken. Andra uttryck är *bästis*, *schyst* och *superkul*. Adjektiv med förleden *jätte* eller *super* är vanliga i boken och antagligen också bland dagens ungdomar.

4.3.3 Kurs III: Ung nu

I tredje kursen av boken koncentrerar man sig mycket på de ungas olika tidsfördriv och de saker som är aktuella i deras liv. I *tabell 9* presenterar jag de former ungdomskultur som jag har hittat i kapitlen.

Tabell 9. Ungdomskultur i Klick 8-9 kurs III

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön=kropp sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer=omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
11. Film: Dejlign dansk drama	caffé latte		filmer: <i>Kopps</i> , <i>Jalla</i> <i>Jalla!</i>	en riktig idiot	att fika med kompisar
12. Pengar: Det är dyrt att vara ung	mobiltelefon		tobak, alkohol, smink, moped, dvd...	jättedyrt	veckopeng, klassresor
13. SMS: sms-billigt och bra?	sms saldospärr		sms-språk (även en sång om temat och exempel om smilare)	messa fuska	textmeddelanden
14. Fest & Vardag: En helt vanlig dag	demo-cd	flickvän	en unges vanlig dag: skola, bio, musik		skola, på stan, bio, kompisar, firandet av festdagar
15. Relationer: Ingrid har svaret	Internettips om ungdomstidningar	ungdomarnas problem: läsarnas frågor Vad gör du när du är deppig?	bilder av ungdomstidningar i Norden	drömkille snygg	jobbiga föräldrar

I elfte kapitlet talar en grupp ungdomar om en dansk film de just har sett på teatern. De sitter på ett café och fikar. Det finns några drag av ungdomskultur i kapitlet och dess extramaterial. Man nämner t.ex. några filmer som nu i slutet av 2000-talets första årtionde redan är ganska gamla (*Jalla Jalla*, *Bagland*, *Tillsammans*, *Elina-som om jag inte fanns*, under stil). I sfärer finns det *att sitta och fika med kompisar*. För att fortsätta med temat modernitet, innehåller kapitlen 12 och 13 tal om *sms*, *mobiltelefon* och *saldospärr*. I extramaterialet av de här kapitlen beskriver man i en tabell hur de unga använder sina pengar, vad de köper och vart pengarna går: *godis*, *tobak*, *smink*, *dvd* etc. (under stil). I sista kapitlet får man tips om olika *ungdomstidningar* som finns på Internet.

Under temat kön behandlar man *kärlek och olika känslor* och *de ungas problem* i kapitlen 14 och 15. Kapitlet 14 innehåller en intervju med en ung pojke som berättar om sin dag (stil). Han nämner till exempel sin *flickvän* och olika *hobbyer* som bio. I kapitel 15 finns det en spalt där psykologen Ingrid svarar på läsarnas *frågor om kärlek, föräldrar* och *blyghet*.

Vad gäller stil i kapitlet 13, lär man sig sms-språk (*att sms:a*, användning av olika *smilisar* och *förkortningar* som *ql vi cs=kul, vi ses...*). En intressant detalj i femtonde kapitlet är bilderna av olika *nordiska ungdomstidskrifter* från början av 2000-talet som *Suosikki*, *Okej* och *Topp*. Olika ungdomstidningar utgör en viktig delkultur men antagligen är deras livslängd varierande. Den finländska *Suosikki* har varit en av Finlands första och viktigaste ungdomstidningar ända från början av 1960-talet. Jag är av den åsikten att presentera ungdomskultur på det här sättet är en utmärkt idé som jag emellertid aldrig förut har sett i svenskläroböckerna. Bilderna intresserar säkert de unga.

Under sfärer nämns *klassresor* som är aktuella saker för unga på högstadiets åttonde och nionde klasser. Man presenterar *olika sätt att samla in pengar för*

resan som att sälja toapapper. Så beskriver man i de andra kapitlen också *jobbiga föräldrar, kompisar, fester* och *skola*. *Sms* (textmeddelanden) kan även ses som en av ungdomarnas sfärer, så pass mycket används de. Nu i slutet av 2000-talets första årtionde har ändå olika webbplatser (som *Myspace* eller *Facebook*) ibland visat sig att vara mer populära medel att kontakta kompisar än textmeddelanden.

Under ordval finns det adjektiv och substantiv: *en riktig idiot, fuska* och *en drömkille* till exempel. Det är sannolikt att de här orden verkligen används i ungdomarnas språk. Så har man verbet *messa*, som självklart inte fanns på 1960-talet utan kom in i språket i samband med mobiltelefonerna.

Som en helhet innehåller kurs 3 teman som de unga troligen intresserar sig för. Ändå är det svårt att säga hur snabbt boken föråldras eftersom den är från början av 2000-talet och ungdomskulturens former ändrar sig mycket snabbt. Kanske är det just därför att man inte har tagit med så mycket kändisar, produkter eller namn på tv-program (med undantag av namn på filmerna och ungdomstidskrifterna). I stället har bestämt sig för att koncentrera sig på allmänna saker som hobbyer, pengar, kärlek och familjeliv.

4.3.4 Kurs IV: Välja väg

Kurs nummer 4 behandlar framtidsplaner angående studier och yrke. Det finns också en presentation av Island. Därtill talar man om miljö. Det finns många intervjuer den här gången också. Den sista kursen, som behandlas på högstadiets nionde klass när grundskolan slutar, avslutas med två berättelser om två unga människors liv om 20 år. I *tabell 5* har jag tematiserat kapitlens 16-20 former av ungdomskultur.

Tabell 11. Ungdomskultur i Klick 8-9 kurs IV.

	modernitet= tidstypiska element eller fenomen	Kön= kropp sexualitet könsroller	Stil=uttrycks- former som vanor, delkulturer och mode	Ordval= språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	Sfärer=omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter
16. Studier: Vad ska du välja?		drömjobb: olika för killar och tjejer			framtidsplaner en test: hitta ditt drömyrke
17. Yrken: Spännande vecka på GP	digitalkamera, att surfa på nätet				PRAO=praktisk arbetslivsorientering Press Norden runt= bilder, sommarjobb, ansökan
18. Island: Ö med många övertäckningar			Björk		att gå på disco, en unges erfarenheter på Island, au pair
19. Miljö: Anna vill ge jorden en chans	ekologiskt livssätt, vegetarianer, rasismen, nynazismen, Internet, skräpmat, piercing		vegetarianer, att shoppa på loppmarknader, inne & ute-lista		värden, en test: tänker ni grönt?
20. Framtiden: Så blev deras liv					

Under temat modernitet har jag placerat *digitalkamera* och *Internet* eftersom de inte fanns på 1960-talet. Kapitel 17 behandlar *en praktisk livsorientering* som Micke har gjort på tidningen Göteborgs-Posten. I kapitel 19 berättar Anna om *ekologiskt livssätt*. Texten innehåller ord som *vegetarianer*, *rasism*, *nynazism* och *Internet*, som är aktuella saker på 2000-talet. Även om några av de här fenomenen fanns på 60-talet, så var de inte ännu allmänna diskussionsämnen i läroböckerna, åtminstone inte i *Lär dig svenska 2b*. *Piercing* och *skräpmat* nämns också, och de är uppenbara 2000-talets fenomen.

Så har man temat kön. I första kapitlet presenterar man *de ungas drömjobb*. Det är intressant att man ännu på 2000-talet delar upp jobben i två: de som intresserar pojkarna och de som intresserar flickorna. Det finns alltså fortfarande indelning i kvinnliga och manliga yrken, vilket är lite överraskande på 2000-

talet. I flickornas tio i topp finns bland annat *modedesigner* och *förskolelärare* och på pojkarnas lista har man till exempel *polis* och *ingenjör*.

Att vara *vegetarian* är på mode och är alltså också en stilsak. Att köpa kläder på *loppmarknader* kan också ses som en trend och olika *inne & ute-listor* är vanliga i ungdomstidskrifter eftersom det är viktigt att kunna följa olika trender så att man inte avviker från andra.

Under olika sfärer har jag *framtidsplanerna*, *PRAO-jobb*, *ansökan för sommarjobb* och bilder från olika *löpsedlar* runt Norden. Därtill beskriver man *au pair-jobb* och en ung människas erfarenheter på *Island* samt olika *ekologiska värden och levnadssätt*. Man går också på *disco* också.

I kapitlen 16-20 hittade jag inga former av ungdomsspråk.

4.4 Sammanfattning av Klick 8-9

Generellt sett kan man säga att *Klick 8-9* innehåller många drag av det som kan kallas ungdomskultur: hobbyer, medier, kamrater, mode, vanor, tankar mm. Emellertid kan man kanske konstatera att författarna har varit försiktiga vad beträffar att ge namn på vissa trender: namn på band, tv-serier eller idoler nämns inte ofta utan man håller sig på en ganska allmän nivå av intressen, med undantag av namn på filmer, några ungdomstidskrifter och endast ett par namn på kändisar. På det här sättet kan boken kanske utnyttjas längre än om man tog med allt som är inne just nu. Författarna har kanske tagit hänsyn till det. Förstås har alla läroböcker en begränsad livslängd och vissa element av boken känns redan lite föråldrade i våra dagar, till exempel namn på filmer från början av årtiondet. Därtill finns det olika tekniska apparater som föråldras ganska snabbt (t.ex. diaprojektorn i Lär dig svenska 2b).

Liksom Lär dig svenska 2b, innehåller Klick 8-9 rikligt resande i Norden. Orsaken till det här kan hittas i läroplanen där man kräver att eleven skall lära känna Norden och nordiska länder. Texterna i boken är ofta intervjuer, men det finns varierande textgenrer som dikter, litterära utdrag eller musik. Det är svårt att säga om intervjuerna är autentiska eller inte, men jag antar att det är de i de flesta fall (med andra ord, man intervjuar ungdomar på riktigt).

Om innehållet i boken motsvarar verkligheten i ungdomarnas liv (i början av 2000-talet) så skulle jag svara ja: Kärlek, sommarjobb, skola, föräldrarna som irriterar, kompisar, bio, musik, fotboll, skräpmat, Internet och framtidsplaner är ju saker som mer eller mindre intresserar de unga eftersom de är aktuella i deras liv. Närmare bestämt är jag av den åsikten att temana i boken är valda ganska bra. Boken är ändå tidsberoende vad beträffar ungdomskultur: Man kan inte lita på att de trender som fanns i början av 2000-talet finns ännu i slutet av 2000-talets första årtionde.

4.5 Jämförelse av böckernas innehåll

Jag har nu gått igenom de två svenskläroböckernas innehåll angående ungdomskultur. Nu är det tid att jämföra resultaten med varandra. I *tabell 11* presenterar jag på ett sammanfattande sätt båda böckernas innehåll.

Tabell 11. Ungdomskultur i hela undersökningsmaterial, en sammanfattning.

	Lär dig svenska 2b	Klick 8-9
modernitet= tidstypiska element eller fenomen	terminsavgift, frielev, läroverk, hövlighetsformerna framhävs, Stockholm blir en storstad, diaprojektor	hamburgare, Internet, digitalkamera, mobiltelefoner, internetkaféer, sms, ekologiskt livssätt, vegetarianer
Kön= kropp sexualitet könsroller	flickor i vårdbranschen, pojkarna intresserade av sport, flickorna är lättskrämda	flickornas och pojkarnas hobbyer och jobb, kärlek, flickvän, ungdomarnas problem
Stil=uttrycksformer som vanor,	läderjacka, promenaddräkt, böcker,	fotbollslag, dikter, pinsamma

delkulturer och mode	grammofonskivor, skraddarsydd kläder, detektivroman, bio	erfarenheter, gympadojor, Brad Pitt, filmer, åka skateboard, sms-språk, musik, ungdomstidningar
Ordval=språkliga uttryck, t.ex. adjektiv	stilig, olika idiom, eljest, tämligen dum, tjuta, fruntimmer, hur ---som helst, hemskt sjuk	farsa, min grej, spela luftgitarr, jättepinsamt, häftig, superkul, bästis, cool, en riktig idiot, messa
Sfärer=omvärlden medier hobbyer kampen mot auktoriteter	skola, kompisar, sport, sommarjobb, framtidsplaner, hushållsarbeten, frånvaro av motstånd, telefon, radio, att inte trivas i skolan, resor i Norden, hobbyer: samla frimärken, tennis, familj	dataspel, hästar, kompisar, party, sommarjobb, resor i Norden, motstånd till föräldrarna, familj, att fika med kompisar, veckopeng, klassresor, jobbiga föräldrar, framtidsplaner, au pair, Internet

I tabellen finns en sammanfattning av böckernas innehåll (alla förekomster är inte där). Båda böckerna innehåller alltså former av ungdomskultur.

Temat modernitet (tidstypiska element) är lite problematiskt eftersom det är lättare att lista egenskaper och element från 1960-talet än egenskaper typiska för 2000-talet. 2000-talet är för nära oss för att man ska kunna identifiera tidstypiska element objektivt. Man kan endast jämföra våra dagar med 1960-talets fenomen, som jag har gjort. Det som man kan konstatera om förekomster under temat modernitet, är att *Klick 8-9* presenterar förståeligt mer teknologiska innovationer som mobiltelefoner, datorer och digitalkameror. *Lär dig svenska 2b* innehåller förståeligt sin tids fenomen som inte längre finns, som *frielever* eller *termisavgift*.

Vad beträffar temat kön, innehåller *Lär dig svenska 2b* mer stereotyper om traditionella könsroller. I *Klick 8-9* talar man om kärlek och pojk- eller flickvänner, något som fattas helt och hållet i *Lär dig svenska 2b*. Sexualitet i allmänhet verkar vara ett förbjudet ämne i svenskläroböckerna, även om man talar mycket om känslor i *Klick 8-9*. Inte heller talar man om kroppen.

Böckerna liknar varandra i det att de behandlar ungdomskultur ganska generellt, med andra ord innehåller böckerna lite eller inga presentationer av band, radioprogram eller idoler, till exempel (med andra ord namn på vissa trender av populärkultur som har att göra med temat stil). Olika delkulturer som nämns är få. I Klick 8-9 talar man om olika gruppidentiteter som *fotbollslag*. I Lär dig svenska 2b finns det inte några speciella delkulturer eller livstilar, i allmänhet gör huvudpersonerna saker tillsammans med kompisar. Kompisarna är förstås en delkultur också. Olika exempel på temat stil (vanor eller mode för det mesta) i böckerna är i Lär dig svenska 2b *filmer, grammofonskivor, läderjackor och skraddarsydd kläder* och i Klick 8-9 *gympadojor, lösa kläder, musik och ungdomstidningar*. De element som har att göra med mode är oftast tidsberoende. Vanorna förändras kanske inte så ofta.

Ordvalen har varit ett intressant tema. Jag har nämligen hittat många olika former av ungdomars uttryck, antingen trovärdiga eller inte. I Lär dig svenska 2b finns det rikligt med föråldrade ord och fraser som de unga troligen aldrig skulle använda (*tämligen, lär vara, torde*, etc.). I Klick 8-9 är ordvalen mer trovärdiga i våra dagar och kan hittas i ungdomsspråk i dag: *superkul, bästis, farsa, jättepinsamt*.

De allmänna sfärerna är ungefär desamma i båda böckerna: skola, sommarjobb, framtidsplaner, hobbyer (mer i *Klick 8-9*). Förstås finns det på 2000-talet fenomen som inte fanns på 1960-talet, till exempel dataspel. Något överraskande är att sfären *familj* inte behandlas så mycket som jag skulle ha trott. Det här har redan diskuterats angående *Lär dig svenska 2b* (se avsnitt X.X). I Klick 8-9 är föräldrarna ofta antingen något störande eller irriterande i de ungas liv eller något slags bifigurer. Jag kan lätt inbilla mig att en del unga tycker så i verkligheten också.

5 Avslutning

För att en svensklärobok skall vara intressant för dess användare, måste den innehålla element av användarnas egna liv. Syftet med denna avhandling var att undersöka hur ungdomskultur presenteras i två läroböcker från 1960-talet och 2000-talet. För det första frågade jag hurdan är den ungdomskultur som presenteras i böckerna och för det andra ställde jag frågan om den ungdomskultur som hittas i böckerna kan påverka deras användbarhet efter en viss tid. Jag hade två forskningsfrågor till: finns det stora skillnader mellan böckerna angående ungdomskultur och motsvarar den ungdomskultur som presenteras i dem verklighet i dåtida ungas liv? Jag behandlar nu frågorna på ett sammanfattande sätt. Den första frågan behandlades för det mesta redan under analysen och i den sammanfattande tabellen.

I *Lär dig svenska 2b* finns det färre former av ungdomskultur än i *Klick 8-9*. Förstås är det relativt vad som kan anses ungdomskultur. Å andra sidan, är det svårt att värdera resultaten eftersom 2000-talet är för nära en så att man skulle kunna studera det objektivt. 1960-talet i sin tur var ganska länge sedan, vissa uppfattningar kan alltså bli färgade av nostalgi eller missuppfattningar. Huvudsakligen finner jag att böckerna motsvarar ganska bra sin tids allmänna atmosfär och kultur i samhället, så bra som en lärobok kan det göra. Man kan emellertid tänka sig att redan när läroböckerna kommer ut från trycket, kan vissa element i dem vara föråldrade (särskilt vad det gäller former av ungdomskultur) eftersom skolböckerna alltid tar en tid innan de blir färdiga. På det sättet är de alltid bundna i sin tid redan från början. Emellertid måste man ta hänsyn till det faktumet, att *Klick 8-9* används ännu i våra dagar så att helt föråldrad kan den inte vara, annars skulle den inte längre duga för språklärare. På motsvarande sätt känns *Lär dig svenska 2b* nästan en forntida lärobok. Det betyder dock inte att en av böckerna skulle vara bättre än den andra i allmänhet. Värdering av två från

varandra så olika böcker skulle inte vara rättvist. Däremot evaluerade jag endast böckernas innehåll för ungdomskulturens del. Skillnaderna mellan böckerna i det avseendet är stora. Frågan om ungdomskulturens motsvarighet med verkligheten skulle löna sig en egen undersökning. Generellt sett är böckernas texter trovärdiga i deras egna tidsmässiga kontexter och motsvarar mer eller mindre dåtida ungdomarnas liv, beroende på ämnet.

I framtiden skulle det vara möjligt och nyttigt att undersöka svenskläroböcker som används i skolorna och att ta med elever och fråga om deras åsikter om hur ungdomskultur behandlas i böckerna. Problemet med den här undersökningen har ju varit det att jag har utfört samtliga analyser själv. Det skulle vara intressant att få höra de riktiga användarnas åsikter och deras motiveringar om saken (se Korpela 2007). Jag skulle även kunna ta med mer läroböcker eller till och med olika läroboksserier i svenska språket och jämföra dem med varandra. Då skulle jag kanske koncentrera mig på ett visst tema i ungdomarnas liv, till exempel kärlek och emotioner eller hobbyer.

6 Litteratur

Undersökningsmaterial

- Ahokas, M. och andra 2004. *Klick 8-9*. Första upplagan. Helsinki: WSOY.
- Kaukoranta, M. & Nikkinen, M. 1961. *Lär dig svenska 2b*. Tolfte upplagan (1971). Helsinki: Otava.

Källor

- Aho, E. 2000. Taistelu peruskoulusta. I Wass, S. (red.), *Onko peruskoulu romuttunut? Peruskoulu 25 vuotta*. [Tryckort:] Luokanopettajaliitto ry, 18.
- Alho, A. & Santakivi, P. 1983. *Nuorisokulttuuri oppilaantuntemuksen lähteenä ammattikoulussa*. Ammattikoulujen Hämeenlinnan opettajaopisto. Julkaisu 11/1983.
- Eilard, A. 2008. *Modern, svensk och jämställd. Om barn, familj och omvärld: grundskolans läseböcker 1962-2007*. Malmö: Lärarutbildningen, Malmö Högskola.
- Fornäs, J. et al. 1994. *Ungdomskultur i Sverige*. Stockholm: Symposion.
- GLGU= Utbildningsstyrelse. *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004*. (07.08.2009). [Online]. Tillgänglig http://www.oph.fi/lagar_och_anvisningar/laroplans_och_examensgrunder/grundlaggande_utbildningen
- Itkonen, A. 1979. *Om svenska språket på högstadiet i den finska grundskolan. En betraktelse från läsbarhets-och ämnesområdessynpunkt i läroboksserierna "Hej på dig" och "Vägen till svenska"*. Pro Gradu- arbete på Jyväskylän Universitet.
- Janhunen, R. & Korhonen, M. (1990). *Prepositionerna i läroböcker för B-svenska på 1970-talet*. Pro Gradu- arbete på Jyväskylän Universitet.

- Juntunen, T. 1983. *Historisk översikt över förändringar och deras orsaker i grammatik, ordförråd och översättningsövningar i läroböcker i svenska*. Pro Gradu- arbete på Jyväskylän Universitet.
- Karisto, A. (red.) 2005. *Suuret ikäluokat*. Tampere : Vastapaino.
- Karjala, K. 2003. *Neulanreiästä panoraamaksi. Ruotsin kulttuurikuvan ainekset eräissä keskikoulun ja B-ruotsin vuosina 1961-2002 painetuissa oppikirjoissa*. Doktorsavhandling på Jyväskylän Universitet. (07.08.2009). [Online]. Tillgänglig <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-1428-3> .
- Keski-Sikkilä, M. 2001. *Ungdomskultur i språkundervisning. En aktionsforskning om musikens möjligheter i svenskundervisning*. Pro Gradu- arbete på Jyväskylän Universitet.
- Korpela, N. 2007. "If I were a textbook writer". *Views of EFL textbooks held by Finnish comprehensive school pupils*. Pro Gradu –arbete på Jyväskylän Universitet. (07.08.2009). [Online]. Tillgänglig <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2007440>
- Kylmälahti, M. & Lipponen, M. 2004. *Om svenskböcker på grundskolans 7 klass*. Pro Gradu- arbete på Jyväskylän Universitet.
- Laaksola, H. (1997). Koko kansan koulu. *Opettaja*, 33 /1997, 3.
- Lappalainen, A. 1992. *Oppikirjan historia: kehitys sumerilaisista suomalaisiin*. Helsinki: WSOY.
- Leppinen, M. 2001. *Muntliga övningar i två läroboksserier för B-svenska i gymnasiet*. Pro Gradu- arbete på Jyväskylän Universitet.
- Mikkanen, R. (1998). Kuvaa yliarvostetaan oppikirjoissa. *Lapsen maailma*, 8/1998, 16-17.
- Mikkilä, M. & Olkinuora E. 1995. *Oppikirjat ja oppiminen*. Oppimistutkimuksen keskus julkaisuja 4, 1995. Turun yliopisto: Painosalama Oy.
- Nimander, E. 1991. *Maailmankuva peruskoulun ala-asteen historian oppikirjoissa*. Pro Gradu- arbete på Jyväskylän Universitet.

- Numminen, J. & Piri, R. 1998. Kieliohjelman suunnittelu Suomessa. I Takala, S. & Sajavaara, K. (red.), *Kielikoulutus Suomessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen laitos.
- Numminen, J. 2000. Peruskoulu elää: peruskoululainsäädännön kehitys 1960-luvulta 1990-luvulle. I Wass, S. (red.), *Onko peruskoulu romuttunut?*, 36. *Peruskoulu 25 vuotta*. [Tryckort:] Luokanopettajaliitto ry.
- Peltonen, M. et al. (red.) 2003. *Arkinen kumous. Suomalaisen 60-luvun toinen kuva*. Helsinki: SKS.
- Peruskoulun opetussuunnitelmakomitea 1967a. *Peruskoulun väliaikainen opetussuunnitelma I, Yleistä*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Peruskoulun opetussuunnitelmakomitea 1967b. *Peruskoulun väliaikainen opetussuunnitelma IV, Vieraat kielet ja toiset kotimaiset kielet*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Pussinen, M. 2006. *Kultur, lärobok och dess bilder som en del av inläring och undervisning av svenska*. Pro Gradu- arbete på Jyväskylä Universitet.
- Renwall, T.(1993). Oppimateriaali elää muutoksesta kansien välistä korvien väliin. *Opettaja* 47/1993, 16-17.
- Rinne, R. (1993). Oppikirjankustantajat luottavat: markkinakilpailu takaa tason. *Opettaja*, 47 /1993, 12-13.
- Rinne, R. & Vuorio-Lehti, M. 1996. *Toivoton unelma? Koulutuksellista tasa-arvoa koskevat toiveet ja epäilyt peruskoulun synnystä 1990-luvulle*. Helsinki: Opetushallitus.
- Rutonen, M. (1997). Kaksi vahvaa miestä peruskoulun takana: Virolainen ja Oittinen halusivat yhtenäiskoulun. *Opettaja*, 33/1997, 6-8.
- Steinberg, S. R. (red.) 2005. *Teen Life Around the World. Teen Life in Europe*.
- Taipale, V. 1981. Nuorisokulttuurin viestejä. I Hägglund, T-B. et al. (red.). *Luoda vai lyödä? Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistyksen vuosikirja*. Jyväskylä: Gummerus, 88-93, 104.

Tikkanen, T. (1997). Peruskoulun tulisi innostaa hankkimaan tietoa. *Opettaja*, 33/1997, 12-14.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*.1-2. uppl. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sekundära webbkällor:

Lagstiftning gällande etniskt diskriminering i minoritetsombudsmannens webbsida (07.08.2009) [Online] Tillgänglig <http://www.laaninhallitus.fi/intermin/vvt/home.nsf/pages/index2.>)

Om läroverk i Wikipedia (07.08.2009) [Online] Tillgänglig http://fi.wikipedia.org/wiki/Oppikoulu#cite_note-1)

Om studentexamen i Studentexamensnämndens webbsida (07.08.2009) [Online] Tillgänglig <http://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/foreskrifterna/ainekohtaiset/20050322140356.html>